

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۳۹): حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۲۰۵۰۸

کد موضوعی: ۲۵۰

دوره دوازدهم - سال اول

ثبت ۲۶۰

عنوان گزارش: بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۳۹): حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری

نوع گزارش: طرح/ لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی و توسعه روستایی)

تهیه و تدوین کنندگان: محسن بابائی و بهروز رازانی (گروه کشاورزی و توسعه روستایی)

مدیر مطالعه: حجت ورمزیاری

اظهار نظر کنندگان: محمدبرزگر خسروی (دفتر مطالعات حقوقی) و محمدتقی فیاضی (دفتر مطالعات زیربنایی)

ناظران علمی: محمد حسن معادی رودسری، حبیب اله ظفریان ریگی

ویراستار ادبی: مهدیه قمچیلی

صفحه آرا: حمیده سادات وفایی

واژه‌های کلیدی:

۱. بودجه روستایی و عشایری

۲. اشتغال دانش‌بنیان

۳. سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۱۱/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۱۹

به نام خدا فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۴	۱. مقدمه
۴	۲. روش‌شناسی احصا و ارزیابی اعتبارات مرتبط
۷	۳. یافته‌ها
۷	۳-۱. تعداد برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط ذیل امور و فصول مختلف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴
۱۲	۳-۲. تصویر کلان اعتبارات عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۱۴	۳-۳. تصویر اعتبارات شرکت‌های دولتی و بانک‌ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۱۹	۳-۴. اعتبارات متفرقه
۲۳	۳-۵. اعتبارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
۲۵	۳-۶. تطابق لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با تکالیف برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت
۳۱	۴. جمع‌بندی
۳۴	۵. پیشنهادها
۳۵	۶. پیوست‌ها
۴۳	یادداشت‌ها
۴۵	منابع و مآخذ

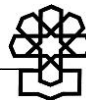
فهرست جداول

۶	جدول ۱. عناوین طرح‌های خارج شده از محاسبات
۱۴۰۴	جدول ۲. تعداد فصول، برنامه‌ها و طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای مندرج در پیوست یک لایحه بودجه سال ۱۴۰۴
۱۰	کل کشور
۱۳	جدول ۳. بودجه عمومی مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۱۵	جدول ۴. بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت بر حسب برنامه و فعالیت (پیوست سه) در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۱۶	جدول ۵. ترکیب اعتبارات مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ در گروه‌های ۱۱ گانه
۲۲	جدول ۶. اعتبارات متفرقه (جداول کلان - جدول شماره ۹) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۲۵	جدول ۷. اعتبارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۲۸	جدول ۸. میزان عملیاتی شدن تکالیف برنامه هفتم پیشرفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴
۳۵	جدول ۱. پیوست. اعتبارات دستگاه‌های تابعه (پیوست جدول تکمیلی) و دستگاه‌های مستقل ذیل دستگاه سیاستگذار (پیوست جداول کلان - جدول شماره ۷-ب) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۳۷	جدول ۲. پیوست. اعتبارات ردیف‌های متفرقه منتقل شده به جدول شماره (۷-ب) دستگاه‌های اجرایی (پیوست جداول کلان - جدول شماره ۷-۱) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳
۳۹	جدول ۳. پیوست. اعتبارات طرح‌های تملک‌داری سرمایه‌ای (پیوست یک) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱. نمودار سهم و تغییرات اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای در مجموع اعتبارات قابل احصا روستایی و عشایری...۱۲
- شکل ۲. ترکیب اعتبارات مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ در گروه‌های ۱۱ گانه.....۱۷
- شکل ۳. سهم ابعاد چهارگانه توسعه در توزیع اعتبارات مربوط به پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴.....۱۹

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۳۹): حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری

چکیده

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری نشان می‌دهد که میزان اعتبارات قابل احصا از طرح‌های مربوطه در پیوست‌های یک، جداول کلان و جدول تکمیلی ۴۴,۱۱۵ میلیارد تومان بوده که نسبت به طرح‌های متناظر در قانون بودجه سال ۱۴۰۳، حدود ۳۴/۷ درصد افزایش داشته است. با توجه به مبلغ مصارف عمومی دولت در بخش اول لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، (۴,۹۵۶ همت)، در مجموع سهم قابل احصای این حوزه از مصارف معادل ۰/۹ درصد بوده که در مقایسه با سهم حدوداً ۲۶ درصدی مناطق روستایی و عشایری از تولید ناخالص داخلی بسیار نامتناسب است و با این ارقام تحقق عدالت اجتماعی در کشور، به‌عنوان آرمان ناب انقلاب اسلامی، دچار چالش خواهد شد. از طرفی، کمتر از ۵ درصد اعتبارات قابل احصا به حوزه اشتغال و اقتصاد روستا مرتبط بوده است. به‌طور کلی، طبق بررسی‌ها، بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، هم‌راستایی ضعیفی با اهداف و تکالیف برنامه هفتم به‌ویژه جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) مبنی بر تشکیل سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری ذیل وزارت جهاد کشاورزی و اولویت‌های حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری به‌ویژه اشتغال و تولید دارد. از طرفی برای معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری اعتباری به‌منظور هزینه‌کرد برای اقتصاد روستایی پیش‌بینی شده که قاعدتاً با حکم موصوف در تعارض است و این امر به‌دلیل مغایرت با بند «الف» ماده (۱۳) برنامه هفتم ممنوع است و طبق ماده (۱۸۱) آیین‌نامه داخلی مجلس به تصویب دوسوم نمایندگان نیاز دارد. در این راستا، پیشنهادهایی مطرح شده است.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

یکی از علل اصلی توسعه‌نیافتگی قابل انتظار مناطق روستایی و عشایری، اتخاذ رویکردهای دیوان‌سالار و بالا به پایین و وجود نابرابری‌ها و شکاف‌های عمیق شهری - روستایی در برخورداری از فرصت‌های شغلی، امکانات و خدمات عمومی است. پیامد و نتیجه چنین نابرابری‌هایی، رشد روزافزون و مدیریت نشده مهاجرت‌های شهری-روستایی است. در این راستا، تکالیفی در قانون برنامه هفتم پیشرفت وضع شده است. با توجه به اینکه لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور اولین لایحه بودجه سنواتی طی اجرای برنامه هفتم است، در گزارش پیش رو، بخش دوم این لایحه از نظر اعتبارات

اختصاص یافته به مناطق روستایی و عشایری، تغییرات آن در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۴۰۳ و همچنین نسبت آن با تکالیف بودجه‌ای برنامه هفتم پیشرفت مورد ارزیابی قرار گرفته است.

نقاط قوت و ضعف

بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۳، تغییرات چندانی نداشته است. البته پیش‌بینی ردیف مستقلی برای ارائه «خدمات بهداشت روستایی» با اعتباری بالغ بر ۲۰۰ هزار میلیارد تومان جزو نقاط قوت محسوب می‌شود؛ به‌ویژه اینکه این رقم نسبت به بودجه سال جاری بیش از ۸۵ درصد افزایش داشته است. ضمن اینکه افزایش ۱۵۸/۸ درصدی اعتبارات مربوط به «خرید آمبولانس برای مراکز بهداشتی-درمانی روستایی فاقد آمبولانس با اولویت مناطق محروم» و همچنین افزایش ۲۸۸/۲ درصدی اعتبارات «طرح احداث و تجهیز زمین‌های ورزشی روستایی» از دیگر نقاط مثبت لایحه بودجه تلقی می‌شود. در کنار نقاط قوت، بخش دوم لایحه نقاط ضعفی دارد که در ادامه به‌طور خلاصه به آن اشاره می‌شود:

۱. کاهش حدود ۳۰ درصدی بودجه پیشرفت روستایی و عشایری سال ۱۴۰۴ نسبت به بودجه سال ۱۴۰۳

براساس بررسی‌ها، میزان اعتبارات قابل احصای پیشرفت روستایی و عشایری از طرح‌ها و برنامه‌های مندرج در پیوست‌های یک (طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای)، جداول کلان، جدول تکمیلی و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به ۴۴.۱۱۵ میلیارد تومان می‌رسد که نسبت به اعتبارات متناظر قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور (۳۳.۲۷۵ میلیارد تومان) با افزایش ۳۴/۶۹ درصدی مواجه شده است. در حالی که منابع عمومی دولت در سال ۱۴۰۴ نسبت به سال ۱۴۰۳، نزدیک به دوبرابر شده است.

۲. سهم کمتر از ۰/۹ درصدی اعتبارات قابل احصای پیشرفت روستایی و عشایری از بودجه عمومی

با وجود سهم حدوداً ۲۳ درصدی مناطق روستایی و عشایری از جمعیت کشور و سهم ۲۶ درصدی این مناطق از تولید ناخالص داخلی و همچنین تأمین ۸۰ درصد نیازهای غذایی کشور در مناطق مذکور، فقط ۰/۹ درصد (بدون احتساب اعتبارات تبصره‌ها و اعتبارات کشاورزی و منابع طبیعی) از مصارف عمومی لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور برای توسعه مناطق مذکور در نظر گرفته شده است. این سهم در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ حدود ۱/۲۸ درصد بوده که نشان‌دهنده کاهش ۳۰/۳۸ درصدی است.

۳. سهم بسیار پایین اقتصاد و فرهنگ روستایی و عشایری در اعتبارات احصا شده

دسته‌بندی طرح‌های مرتبط براساس ماهیت نشان می‌دهد که صرفاً ۳/۳۸ درصد از مجموع اعتبارات احصا شده مشخصاً با عنوان اشتغال‌زایی بوده است و سهم امور فرهنگی به کمتر از نیم درصد (۰/۴۱ درصد) می‌رسد. این در حالی است که دلیل اصلی و عمده مهاجرت‌های بی‌رویه روستا-شهری، ضعف زیست‌پذیری روستاها با توجه به نبود امکانات و فرصت‌های شغلی و درآمدی مناسب برای ساکنان مناطق روستایی و عشایری است. با چنین اعتباری چگونه می‌توان انتظار داشت که طبق هدف‌گذاری برنامه هفتم پیشرفت، فقر مطلق به صفر و مهاجرت معکوس به روستاها شکل گیرد و معیشت ساکنان این مناطق به‌صورت عدالت‌محور تحقق پیدا کند.

۴. عدم پیش‌بینی ردیف اعتباری مشخص برای برخی از تکالیف برنامه هفتم پیشرفت

از جمله تکالیفی که در برنامه هفتم پیشرفت بدان تأکید شده است، جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) می‌باشد که به تکلیف وزارت جهاد کشاورزی برای تشکیل «سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری» تصریح دارد. ریشه نابسامانی‌های موجود در روستاها اختلال (موازی‌کاری و ناهماهنگی) در نظام مدیریت و سیاستگذاری این مناطق است. بنابراین، باید سازمان پیش‌بینی شده براساس تخصیص اعتبار، به شکل توانمند تشکیل شود. ضمن اینکه پیش‌بینی ردیف اعتباری مشخص در جداول بودجه، اجرای تکلیف مذکور را تضمین می‌کند. علاوه بر این، برای تکالیفی همچون پیشرفت روستاهای ساحلی با رعایت اصول آمایش سرزمین [موضوع جزء «۵» بند «الف» ماده (۴۸)] و تدوین برنامه توسعه مشاغل خرد روستایی براساس مزیت رقابتی مناطق و تکمیل زنجیره ارزش در راستای کارآمدسازی ظرفیتها و توانمندسازی زنان روستایی و عشایر و ارائه تسهیلات اشتغال‌زایی و حمایت‌های مالیاتی از تعاونی‌ها براساس نظام رتبه‌بندی [موضوع ماده (الحاقی ۲۳)] اعتبار شفاف‌تری پیش‌بینی نشده است.

پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌های مجلس

در راستای تقویت بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری، پیشنهاد‌های زیر ارائه می‌شود:

۱. در جدول شماره (۴) از پیوست یک، عنوان طرح «تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی» با شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۲۰۱۷۰۰۱» به طرح «بازنگری و اجرای طرح‌های هادی روستایی» تغییر پیدا کند؛ در صورت عدم حذف عبارت «منظومه‌های روستایی» از عنوان طرح، ضرورت دارد در ستون عنوان دستگاه متولی، عبارت «با همکاری مشترک بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و وزارت جهاد کشاورزی» درج شود.

۲. در جدول شماره (۹) از پیوست ماده‌واحد و جداول کلان، ردیفی تحت عنوان «کمک به راه‌اندازی مراکز رشد و کارآفرینی روستایی (هر استان یک مرکز) موضوع بند «الف» ماده (۶) و جزء «۴» بند «ث» ماده (۱۰۲) قانون برنامه هفتم» ایجاد و ۱۰ درصد از اعتبارات مربوط به ردیف «کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۵۵۰۰۰۰۰۷-۷» و حداقل ۲۰ درصد از اعتبارات مربوط به طرح «مشارکت در پیشرفت و عمران و آبادانی کشور» سازمان بسیج سازندگی با شماره طبقه‌بندی (۱۲۲-۲۴۵)، به این ردیف جدید اختصاص یابد.

۳. ذیل اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی ردیفی تحت عنوان «تشکیل سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری موضوع جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت» ایجاد و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات هزینه‌ای ردیف وزارت جهاد کشاورزی با شماره طبقه‌بندی «۱۵۱۰۰۰» از جدول شماره ۷-ب پیوست جداول کلان به این ردیف جدید اختصاص یابد.

۴. در پیوست جدول تکمیلی ذیل اعتبارات «موسسه آموزش و ترویج جهاد کشاورزی» با شماره طبقه‌بندی «۱۴۹۵۱۶» ردیف جدیدی تحت عنوان «تدوین برنامه کارآمدسازی ظرفیتها و توانمندسازی زنان روستایی و عشایری با هدف توسعه کسب‌وکارهای خرد روستایی» ایجاد و ۱۰ درصد از اعتبارات مؤسسه به این ردیف اختصاص پیدا کند.

۵. در جدول شماره (۹) از پیوست ماده‌واحد و جداول کلان، ردیفی تحت عنوان «کمک به توسعه فرش دست‌باف روستایی ایران» ایجاد و ۵ درصد (۰.۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای وزارت صنعت، معدن و تجارت به این ردیف اختصاص یابد.

۶. در جدول شماره (۴) از پیوست یک، عنوان طرح «کمک‌های فنی و اعتباری به صنایع کوچک و متوسط» با شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۴۰۱۲۰۲۷» به عبارت «کمک‌های فنی و اعتباری به صنایع خرد، کوچک و متوسط با اولویت مناطق روستایی و محروم» تغییر پیدا کند.

۱. مقدمه

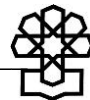
لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور اولین برش بودجه‌ای سالانه از دوره پنج‌ساله برنامه هفتم پیشرفت است که در راستای اجرای بند «ب» ماده (۱۸۲) [قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی \(اصلاحی ۱۴۰۱/۱۰/۱۴\)](#)، مانند بودجه سال ۱۴۰۳، به صورت دویخشی ارائه شده است [۱]. بخش اول بودجه سال آتی مشتمل بر احکام (ماده‌واحد و تبصره‌ها) است که در مورخ ۱۴۰۳/۱۱/۰۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در تاریخ ۱۴۰۳/۱۱/۱۵ از سوی رئیس محترم جمهور ابلاغ شد. بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور شامل چهار پیوست به شرح زیر است:

- پیوست ماده‌واحد (قسمت اول) و جداول کلان (قسمت دوم)،
- پیوست یک: اعتبار طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای،
- پیوست دو: درآمدها و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی،
- پیوست سه: بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت (به انضمام برنامه و فعالیت)،
- پیوست جدول تکمیلی.

گزارش حاضر به بررسی میزان اعتبارات پیش‌بینی شده در تمامی پیوست‌های بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری پرداخته است. بر همین مبنا، در گزارش پیش رو ابتدا تصویر کلی بودجه و ارقام تفصیلی اعتبارات حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال آتی و تغییرات آنها در مقایسه با قانون بودجه سال جاری تحلیل می‌شود. سپس میزان انطباق لایحه بودجه سال آتی با تکالیف قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد. در پایان ضمن جمع‌بندی، پیشنهادهای اصلاحی برای جداول لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور ارائه می‌شود.

۲. روش‌شناسی احصا و ارزیابی اعتبارات مرتبط

یکی از مهم‌ترین ایرادات ساختاری نظام بودجه‌ریزی کشور که هر ساله تکرار می‌شود، عدم شفافیت کافی و مناسب میزان بودجه اختصاص‌یافته به مناطق روستایی و عشایری است. به عبارتی در بودجه‌های سنواتی برای امور گوناگونی از جمله اقتصادی، عمرانی، فرهنگی، سلامت، آموزش، خدمات عمومی و رفاه اجتماعی در قالب طرح‌ها و برنامه‌ها، اعتباراتی پیش‌بینی می‌شود ولی صرفاً در عنوان معدودی از طرح‌ها و برنامه‌ها مشخصاً واژه «روستایی/عشایری» می‌توان

مشاهده کرد. در عناوین برخی طرح‌ها و برنامه‌ها، یا همراه با واژگان روستایی/عشایری، واژه شهری نیز بکار رفته است مانند «برنامه آرایه خدمات شهری و روستایی» با شماره طبقه‌بندی ۱۵۰۲۰۰۱۰۰۰ و یا اینکه اساساً هیچ اطلاعاتی ارائه نشده است که بتوان تشخیص داد اعتبار مورد نظر در کجا هزینه خواهد شد. این امر از طرفی امکان نظارت بر عملکرد دستگاه‌ها و اثربخشی اعتبارات را با خدشه جدی مواجه ساخته و از طرفی دیگر زمینه‌ساز انحراف و اجحاف در حق روستائیان و جامعه عشایری می‌شود. برای حل نقیصه مذکور قانونگذار در قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۹۶/۰۱/۱۶ [جزء «۲» بند «الف» ماده (۲۷)] سازمان برنامه و بودجه کشور را ملزم به تنظیم و ارائه هدفمند و شفاف اعتبارات مربوط به عمران و پیشرفت روستایی و عشایری در بودجه سنواتی، تحت پیوستی با عنوان «عمران و پیشرفت روستایی» کرد [۲] ولی این تکلیف توسط دولت‌های گذشته اجرایی نشد.

با توجه به مطالب یادشده، برای تعیین میزان اعتبارات اختصاص یافته به مناطق روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، ردیف‌هایی که مشخصاً و صرفاً عنوان «روستایی» و یا «عشایری» داشته‌اند، مبنا قرار گرفته است. اگر در عنوان طرحی اسامی همانند «روستایی و شهری» و «عشایری و شهری» مشترکاً بکار رفته باشد و در ستون اهداف کمی و یا ستون «مقدار» نیز سهم مناطق روستایی و عشایری به‌طور دقیق مشخص نشده باشد، از محاسبات خارج شده است. البته اعتبارات طرح‌هایی که در عنوان آنها در کنار مناطق روستایی و عشایری از عبارات «مناطق محروم» و «مناطق مرزی» نام برده شده است، در محاسبات مدنظر قرار گرفته‌اند. از جمله طرح‌های مورد نظر می‌توان به «طرح امداد فرهنگی، بهبود و ارتقای دسترسی کودکان و نوجوانان مناطق محروم روستایی، عشایری و مرزی به فعالیت‌ها» و «طرح تقویت فرهنگ کتابخوانی در مناطق محروم و روستایی از طریق تأمین، معرفی و افزایش دسترسی به کتاب» اشاره داشت.

همچنین با توجه به اینکه برای بخش کشاورزی و منابع طبیعی گزارشی مستقلی تدوین می‌شود، علاوه بر اینکه اعتبارات بخش مذکور وارد تحلیل نشده، اعتبارات طرح‌هایی که در عنوان آنها از الفاظی مانند «کشاورزی و روستایی»، «کشاورزی و عشایری» و «کشاورزی عشایری» استفاده شده، در سرجمع اعتبارات ملاک محاسبه قرار نگرفته است. به همین دلیل در گزارش حاضر برای تعیین میزان و سهم بودجه روستایی و عشایری از عبارت «اعتبارات/بودجه قابل احصا» استفاده شده است.

تعداد طرح‌هایی که از شفافیت مناسب برای تعیین سهم مناطق روستایی و عشایری از اعتبار پیش‌بینی شده برخوردار نیستند، به ۲۸ طرح می‌رسد که حدود ۵۷ درصد (۱۶ مورد) آن مربوط به طرح‌های آبرسانی یا توسعه شبکه فاضلاب است (جدول ۱). در اغلب این موارد در عنوان آنها از عبارت «آبرسانی/انتقال آب به شهرهای ... و روستاهای در مسیر» استفاده شده است. با توجه به اینکه هم در یک شهر تعداد روستاها مشخص است و هم هزینه آبرسانی تا حدودی معلوم است، ارائه هرچه دقیق‌تر آمار می‌تواند ارزیابی اثربخشی اعتبارات مربوطه را بهبود بخشد.

جدول ۱. عناوین طرح‌های خارج شده از محاسبات [۳]

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان طرح	عنوان پیوست	شماره جدول
۱	۰۳۰۴-۱۲۹	حمایت از اجرای طرح‌های ورزش همگانی جانبازان، معلولان و توان خواهان در مناطق <u>شهری و روستایی</u>	جدول تکمیلی	جدول (۱)
۲	۰۰۸۴-۱۴۰	حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری		
۳	۷۳۰۰۰۰-۵۶	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - بخشی از اعتبارات موضوع ماده (۳۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲): ۱. راهبری اجرای برنامه پزشک خانواده (<u>شهری و روستایی</u>) و نظام ارجاع به مبلغ ده هزار میلیارد ریال؛ ۲. تأمین زیرساخت‌های الکترونیک در اجرای برنامه پزشک خانواده (<u>شهری و روستایی</u>) و نظام ارجاع و استقرار کامل پرونده الکترونیک سلامت ده هزار میلیارد ریال؛	ماده واحد و جداول کلان بودجه	جدول (۱-۷)
۴	۷۳۰۰۰۰-۱۴۵	سازمان بیمه سلامت ایران - بخشی از اعتبارات موضوع ماده (۳۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) موضوع یک درصد ارزش افزوده سهم سلامت: اجرای برنامه پزشک خانواده و نظام ارجاع سطح یک <u>روستایی</u> و شهری از طریق سازوکار بیمه		
۵	۷۵۰۰۰۰-۳۷	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - احیا و بهبود استاندارد و گسترش پست‌های قرنطینه‌ای در مرزهای مختلف کشور و رفع کمبودهای موجود و ارائه خدمات بهداشتی در بنادر کشور و <u>توسعه برنامه‌های بهداشتی روستاهای محروم</u>		
۶	۵۵۰۰۰۰-۳۳	مجلس شورای اسلامی - نظارت بر انتخابات شوراهای اسلامی <u>شهر و روستا</u>		جدول ۹
۷	۹۹	فعالیت‌های رفع فقر و طرح‌های محرومیت‌زدایی و <u>توسعه روستایی</u> براساس شاخص‌های فقر چندبعدی		جدول ۱۰-ج
۸	۱۳۰۷۰۰۲۰۰۵	آبرسانی به بابل، بابلسر، فریدونکنار و شهرهای گروه الف، <u>شهرها و روستاهای</u> سواد کوه، سواد کوه شمالی، قائم شهر و جویبار از سد البرز		
۹	۱۳۰۷۰۰۲۰۴۶	آبرسانی به <u>شهرهای</u> شیراز و خرامه، تأمین آب بیضا و <u>روستاها</u> از خط دوم آبرسانی به شیراز از سد درودزن		
۱۰	۱۳۰۷۰۰۲۰۶۰	آبرسانی به <u>شهر</u> ملکشاهی و <u>روستاها</u> مسیر خط انتقال آب و صنعت منطقه از سد ایلام		
۱۱	۱۳۰۷۰۰۲۰۶۵	آبرسانی به <u>شهرها و روستاهای</u> محور بن - بروجن		
۱۲	۱۳۰۷۰۰۲۰۷۳	آبرسانی به <u>شهرها و روستاهای</u> استان مرکزی از خط انتقال سد کوچری به قم		
۱۳	۱۳۰۷۰۰۲۱۰۵	انتقال آب از سد باباحیدر به <u>شهرستان‌های</u> فارسان و جونقان و باباحیدر و <u>روستاها</u> مسیر		
۱۴	۱۳۰۷۰۰۲۱۳۵	آبرسانی از سد بلوین به <u>شهرهای</u> زرین آباد، حلب و <u>روستاها</u> مسیر		
۱۵	۱۳۰۷۰۰۲۲۰۴	آبرسانی از سد مراش به <u>شهرهای</u> ماهنشان، دندی و <u>روستاها</u> مسیر		
۱۶	۱۳۰۷۰۰۲۲۳۳	آبرسانی از سد طالقان به ۱۴ <u>شهر</u> شمالی استان قزوین و <u>روستاها</u> مسیر - به نسبت ۳۰٪ منابع عمومی و ۷۰٪ سایر منابع		

ردیف	شماره طبقه‌بندی	عنوان طرح	عنوان پیوست	شماره جدول
۱۷	۱۳۰۷۰۰۲۲۳۵	تأمین آب شرب <u>شهرها و روستاهای</u> نکا، بهشهر و گلوگاه		
۱۸	۱۳۰۷۰۰۲۳۰۸	آبرسانی از سد بالاخانلو به <u>شهرها و روستاهای</u> ناحیه ۳ استان قزوین (بوئین‌زهره)		
۱۹	۱۳۰۷۰۰۲۳۱۳	آبرسانی به شهرها و <u>روستاهای</u> استان البرز (شهرستان فردیس و شهر گرمدره)		
۲۰	۱۳۰۷۰۰۲۳۱۶	آبرسانی از سد مخزنی فیسنک به <u>شهرهای</u> سمنان، مهدیشهر، درجزین، شه‌میرزاد و پنج روستای تحت شبکه شرب شهر سمنان		
۲۱	۱۳۰۷۰۰۲۳۲۴	آبرسانی به شیراز، صدرا، همامشهر، اردکان و سلامت و <u>روستاهای مسیر</u> از چشمه شش پیر (۶۵ درصد از محل منابع عمومی دولت و ۳۵ درصد از محل سایر منابع)		
۲۲	۱۳۰۷۰۰۲۳۳۱	تکمیل خط اصلی آبرسانی به <u>شهرهای</u> بستک، جناح و کوهیج و <u>روستاهای مسیر</u> در حد فاصل آبشیرین کن تا بستک		
۲۳	۱۳۰۷۰۰۳۰۲۴	تکمیل مطالعات و تأمین آب شرب <u>شهر و روستاهای</u> زر دشت بافت		
۲۴	۱۵۰۲۰۰۱۰۰۲	تجهیز و سامان‌دهی آتش‌نشانی و خدمات ایمنی و نجات (هدف کمی: <u>شهر؛ روستای کمتر از ۴۰۰ خانوار و روستاهای بیش از ۴۰۰ خانوار</u>)		
۲۵	۱۵۰۲۰۱۷۰۰۵	سامان‌دهی و بهسازی بافت‌های ناکارآمد <u>شهری و روستایی</u> محدوده و حریم شهری بافت‌های فرسوده در معرض خطر		
۲۶	۱۵۰۳۰۰۲۱۴۷	ایجاد تأسیسات فاضلاب <u>شهرک‌ها</u> (فرخ‌شهر و کیان) و <u>روستاهای اطراف</u> شهرکرد		
۲۷	۱۷۰۴۰۱۱۰۲۸	مطالعه، مرمت و حفاظت بافت‌های تاریخی (هدف کمی: بافت تاریخی <u>شهری و روستایی</u>)		
۲۸	۱۷۰۷۰۰۴۰۰۲	ایجاد و تجهیز کارگاه‌های هنرهای سنتی و شهرها و <u>روستاهای جهانی صنایع دستی</u>		

۳. یافته‌ها

۳-۱. تعداد برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط ذیل امور و فصول مختلف در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ همان‌گونه که در قسمت قبلی بیان شد، امور پیشرفت و آبادانی روستایی متولی واحدی ندارد و اعتبارات مربوط به مناطق روستایی نیز ذیل دستگاه‌های اجرایی متعدد از قبیل وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور)، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت نیرو، معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری، بسیج سازندگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و غیره پراکنده شده است. در همین راستا، کلیه برنامه‌ها و طرح‌های مربوط به پیشرفت روستایی و عشایری در بودجه‌های سنواتی، نه در قالب یک فصل یا پیوست مستقل بلکه بین امور و فصول مختلف پراکنده می‌شود.

از بین امور ده‌گانه بودجه‌های سنواتی، عموماً طرح‌ها و برنامه‌های مرتبط با مناطق روستایی و عشایری ذیل اموری مانند «امور مسکن و عمران شهری و روستایی»، «امور سلامت»، «امور اقتصادی»، «امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری» و «امور آموزش و پژوهش» - که هر کدام فصول متعددی دارند - جانمایی می‌شود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که از کل طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای مندرج در پیوست یک، مجموعاً ۲۰ طرح به‌طور مشخص به مناطق روستایی و عشایری اختصاص دارد که در مقایسه با تعداد طرح‌های مندرج در پیوست یک قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور، سه مورد اضافه شده است. طرح‌های اضافه شده در حوزه آموزش و پرورش عشایری هستند (جدول ۲).

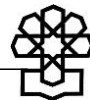
بیشترین تعداد طرح‌ها (۸ مورد) مربوط به «امور مسکن و عمران شهری و روستایی» است که متشکل از چهار فصل تحت عناوین «مسکن»، «توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری»، «آب و فاضلاب» و «تحقیق و توسعه در امور مسکن، عمران شهری و روستایی» است. در ادامه ضمن ارائه وضعیت طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای مرتبط با مناطق روستایی و عشایری ذیل هر یک از فصول یادشده، وضعیت اعتبارات مربوطه ذیل سایر امور و فصول، بیان می‌شود.

• فصل مسکن

فصل مسکن دارای دو برنامه تحت عناوین «برنامه راهبری نظام فنی و اقتصادی مسکن و ساختمان» و «برنامه حمایت از تولید مسکن» است که ذیل هر کدام یک طرح تعریف شده است، ولی مشخص نیست چه میزان از اعتبارات در ارتباط با مسکن روستایی هزینه خواهد شد. دستگاه متولی برنامه اول، وزارت راه و شهرسازی است و اعتبارات مربوطه برای «تدوین مقررات و ارتقا و توسعه نظام مهندسی و نظارت (کنترل) ساختمان» هزینه خواهد شد. دستگاه متولی «برنامه حمایت از تولید مسکن»، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی است و پیش‌بینی شده است که مبلغ ۱۰۰۰ میلیارد تومان اعتبار برای «کمک به مسکن گروه‌های کم درآمد» صرف شود. اگرچه وظیفه ساخت مسکن روستایی بر عهده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی است ولی با توجه به اینکه بعضاً این نهاد، ساخت مسکن برای شهرها به‌ویژه شهرهای زیر ۲۵ هزار نفر را نیز عهده‌دار می‌شود، نمی‌توان اعتبارات مربوط به این برنامه را جزو اعتبارات مختص مناطق روستایی محسوب کرد. این در حالی است که براساس جدول ماده (۴۹) قانون برنامه هفتم مقرر شده است تا پایان سال پنجم این برنامه، یک میلیون (سالانه ۲۵۰ هزار) واحد مسکونی در مناطق روستایی احداث شود.

• فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری

ذیل فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری، سه برنامه تحت عناوین «برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی»، «برنامه حمل‌ونقل شهری و روستایی» و «برنامه توسعه عمرانی شهری و روستایی» تعریف شده که در مجموع دارای ۴۲ طرح‌اند. ولی فقط پنج طرح (۱۱/۹ درصد) مشخصاً به حوزه پیشرفت روستایی و عشایری اختصاص پیدا کرده که یک مورد آن مربوط به «برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی» و مابقی (۴ مورد) مربوط به «برنامه توسعه عمرانی شهری و روستایی» است. به عبارتی «برنامه حمل‌ونقل شهری و روستایی» علیرغم اینکه عنوان روستایی را یدک می‌کشد، صرفاً به تقویت قطار شهری کلان‌شهرها مربوط بوده و هیچ طرحی در ارتباط با تقویت حمل‌ونقل عمومی مناطق روستایی ندارد. این در حالی است که یکی از چالش‌های اساسی مناطق یادشده، فرسودگی مینی‌بوس‌ها و وسایط نقلیه در حال تردد بین روستاها و شهرها است. البته طرحی با عنوان «کمک به توسعه و نوسازی ناوگان حمل‌ونقل عمومی» ذیل برنامه موصوف پیش‌بینی شده است که هدف کمی آن از رده خارج کردن خودروهای فرسوده و خرید و نوسازی اتوبوس و مینی بوس (متوسط ۵۰ درصد سهم دولت) و خودروهای عمومی کوچک است؛ ولی اعتبار

این طرح عموماً در مناطق شهری هزینه می‌شود.

علاوه بر چهار طرح مختص مناطق روستایی و عشایری ذیل «برنامه توسعه عمرانی شهری و روستایی»، طرح دیگری تحت عنوان «سامان‌دهی و بهسازی بافت‌های ناکارآمد شهری و روستایی محدوده و حریم شهری بافت‌های فرسوده در معرض خطر» پیش‌بینی شده است؛ ولی چون مناطق شهری و روستایی با هم دیده شده و سهم هر کدام به تفکیک مشخص نشده است، از محاسبات خارج شد.

ضمناً ذیل برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی دو طرح می‌توان یافت که به مناطق روستایی مرتبط است. طرح اول، طرحی با عنوان «اجرای ماده (۷) قانون درآمد پایدار و هزینه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موضوع سهم ۱ درصد درآمدهای مالیاتی مستقیم» نام دارد که پیش‌بینی شده است مبلغی به میزان ۱۸۰۰ میلیارد تومان برای اجرای طرح‌های توسعه شهری و روستایی هزینه شود. مطابق با ماده (۷) قانون درآمد پایدار و هزینه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، مصوب ۱۴۰۱/۰۵/۰۹، نحوه هزینه‌کرد مبلغ پیش‌بینی شده بدین‌صورت تعریف شده است که وجوه دریافتی برای ۱.

کمک به اجرای طرح‌های شهری و روستایی با اولویت حمل‌ونقل عمومی و ۲. پرداخت تسهیلات میان شهرداری‌های زیر دویست و پنجاه هزار نفر جمعیت (هفتاد درصد (۷۰٪) شهرهای زیر پنجاه هزار نفر جمعیت و دهیاری‌های شهرستان‌های مربوطه و سی درصد (۳۰٪) شهرهای پنجاه تا دویست و پنجاه هزار نفر جمعیت و دهیاری‌های شهرستان‌های مربوطه)، مطابق با دستورالعملی که به وسیله وزارت کشور و با همکاری شورای عالی استانها ظرف شش ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، تهیه و توسط وزیر کشور ابلاغ می‌گردد، هزینه شود. البته با توجه به اطلاعات درج شده در ستون مقدار که عبارت «روستا/نفر» درج شده است، کل این مبلغ جزو اعتبارات مربوط به حوزه مدیریت و پیشرفت مناطق روستایی محاسبه شد. ضمناً لازم به ذکر است که اعتبارات مربوط به این ردیف، تماماً از جنس متفرقه است و با توجه به کسری بودجه کشور، احتمال تخصیص این مبلغ به طرح‌های پیش‌بینی شده کم است.

در طرح دوم، اعتباری بالغ بر ۹۰۰ میلیارد تومان برای اجرای طرح ملی «تجهیز و سامان‌دهی آتش‌نشانی و خدمات ایمنی و نجات» پیش‌بینی شده است که باید توسط سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها هزینه شود. هدف کمی این طرح، خرید تجهیزات آتش‌نشانی برای ۱۰۵۰ شهر، ۲۰۰ روستای بیش از ۴۰۰ خانوار و ۱۷۸ روستای کمتر از ۴۰۰ خانوار است. ولی از آنجایی که هزینه هر واحد به تفکیک شهرها و روستاهای مورد نظر تعیین نشده است، عملاً امکان محاسبه سهم روستاها میسر نبوده لذا از محاسبات خارج شد.

• فصل آب و فاضلاب

فصل آب و فاضلاب دارای دو برنامه است. از مجموع ۱۹۰ طرح ذیل «برنامه توسعه تأسیسات فاضلاب و بازچرخانی آب» فقط سه طرح مشخصاً به روستاها اختصاص پیدا کرده است. «برنامه ارائه خدمات آب شهری و روستایی» دومین برنامه از فصل آب و فاضلاب است که با وجود درج صریح واژه «روستایی» در عنوان این برنامه، هیچ‌یک از سه طرح تعریف شده ذیل این برنامه، مربوط به مناطق روستایی نیست.

• فصل تحقیق و توسعه در امور مسکن، عمران شهری و روستایی

ذیل فصل تحقیق و توسعه در امور مسکن، عمران شهری و روستایی فقط یک برنامه تحت عنوان «برنامه توسعه شبکه

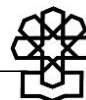
شتاب‌نگاری کشور» تعریف شده است. مجری این برنامه مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی است و ماهانه وضعیت شتاب‌نگاشتی و لرزه‌نگاری در سراسر کشور را به تفکیک استان‌ها منتشر می‌کند. با اینکه تعدادی از دستگاه‌های شتاب‌نگاری و لرزه‌نگاری در روستاها نصب شده است، مشخص نیست در این برنامه چه میزان از اعتبار پیش‌بینی شده برای دستگاه‌های نصب شده در مناطق روستایی هزینه خواهد شد.

علاوه بر امور مسکن، عمران شهری و روستایی، ذیل اموری مانند «امور سلامت»، «امور اقتصادی»، «امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری» و «امور آموزش و پژوهش» که هر کدام دارای فصول مختلفی هستند نیز می‌توان طرح‌ها و برنامه‌های مرتبطی یافت. از جمله فصل‌هایی که انتظار می‌رود طرح‌هایی در حوزه پیشرفت روستایی و عشایری داشته باشند، فصول «گردشگری» و «صنایع دستی» است. ولی بررسی‌ها نشان می‌دهد از مجموع ۶ طرح تعریف شده ذیل فصول یادشده، هیچ طرحی به صورت اختصاصی و شفاف در حوزه توسعه گردشگری و صنایع دستی روستایی و عشایری پیش‌بینی نشده است. در حالی که مناطق روستایی و عشایری به واسطه برخورداری از طبیعت سرسبز، چشمه‌های آبگرم، آثار باستانی و تاریخی ارزشمند و مواردی از این قبیل، از ظرفیت و قابلیت بالایی در توسعه صنعت گردشگری برخوردار هستند.

جدول ۲. تعداد فصول، برنامه‌ها و طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج

در پیوست یک لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور [۳]

عنوان امور	عنوان فصل	عنوان برنامه	تعداد کل طرح‌ها	تعداد طرح‌های روستایی و عشایری	تعداد طرح‌های شهری و غیره
	فصل مسکن	برنامه راهبری نظام فنی و اقتصادی مسکن و ساختمان	۱	۰	۱
		برنامه حمایت از تولید مسکن	۱	۰	۱
امور مسکن، عمران شهری و روستایی	فصل توسعه خدمات شهری، روستایی و شهری	برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی	۵	۱	۴
		برنامه حمل‌ونقل شهری و روستایی	۱۶	۰	۱۶
		برنامه توسعه عمرانی شهری و روستایی	۲۱	۴	۱۷
	فصل آب و فاضلاب	برنامه توسعه تأسیسات فاضلاب و بازچرخانی آب	۱۹۰	۳	۱۸۷
		برنامه ارائه خدمات آب شهری و روستایی	۳	۰	۳
	فصل تحقیق و توسعه در امور مسکن، عمران شهری و روستایی	برنامه توسعه شبکه شتاب‌نگاری کشور	۱	۰	۱
امور اقتصادی	فصل ارتباطات و فناوری اطلاعات	برنامه ارائه خدمات زیرساختی، پایه و کاربردی شبکه ملی اطلاعات	۴	۱	۳

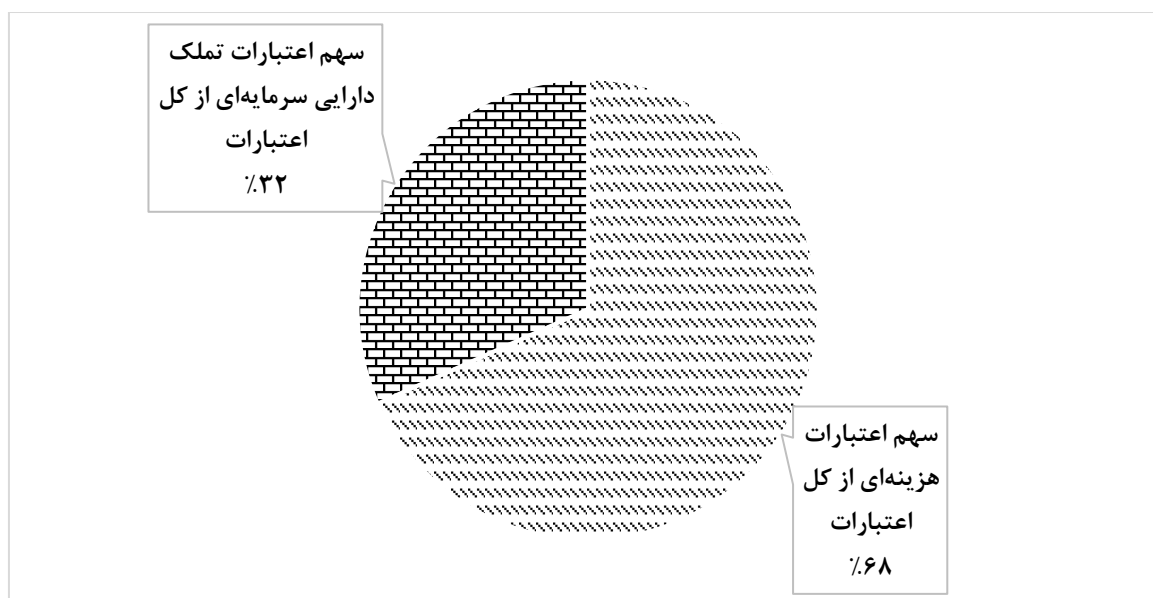
عنوان امور	عنوان فصل	عنوان برنامه	تعداد کل طرح‌ها	تعداد طرح‌های روستایی و عشایری	تعداد طرح‌های شهری و غیره
	فصل کشاورزی، جنگل‌داری، ماهی‌گیری و شکار	برنامه توسعه زیرساخت‌ها و خدمات‌رسانی به عشایر	۲	۲	۰
	فصل منابع آب	برنامه عرضه آب	۱۹۷	۱۱	۱۹۶
		برنامه تأمین آب	۱۳۱	۱	۱۳۰
امور سلامت	فصل بهداشت	برنامه ارائه خدمات بهداشتی	۲	۰	۲
	فصل درمان	ارائه خدمات درمانی	۱۵۶	۲	۱۵۴
امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری	فصل ورزش و تفریحات	برنامه سیاست‌گذاری، راهبری، توسعه و فرهنگ‌سازی ورزش همگانی	۲۳	۱	۲۲
	فصل گردشگری	برنامه سیاست‌گذاری، راهبری و توسعه صنعت گردشگری	۴	۰	۴
	فصل صنایع دستی	برنامه حمایت از ارتقا و توسعه صنایع دستی	۲	۰	۲
امور آموزش و پژوهش	فصل آموزش و پرورش عمومی	برنامه یاددهی یادگیری و ارزشیابی دوره‌های ابتدایی، متوسطه اول، متوسطه دوم نظری، متوسطه دوم فنی و حرفه‌ای و کاردانش و ارتقای پوشش تحصیلی افراد لازم‌التعلیم مبتنی بر ساحت‌های ۶ گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ارتقای بهره‌وری و الزامات آمایش سرزمین	۱۳	۴	۹
		برنامه نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس و متناسب‌سازی فضاهای تربیتی با ویژگی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان و اقتضات فرهنگ اسلامی - ایرانی مبتنی بر رویکرد آمایش سرزمین در چارچوب سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۲۶	۰	۲۶
مجموع			۷۹۵	۲۰	۷۷۵

۲-۳. تصویر کلان اعتبارات عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳

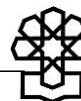
بررسی پیوست‌های ۱. ماده‌واحد و جداول کلان، ۲. جدول تکمیلی و ۳. پیوست یک (طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای) بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور نشان داد، ۳۱ طرح (۲۰ مورد آن مربوط به پیوست یک است) مشخصاً اعتباراتی در حوزه پیشرفت روستایی و عشایری داشتند که مجموع اعتبارات آنها، مبلغ ۴۴۱,۱۵۹,۵۸۸ میلیون ریال معادل ۴۴,۱۱۵ میلیارد تومان است که نسبت به اعتبار متناظر احصاشده در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (۳۲۷,۵۴۴,۲۵۶ میلیون ریال) افزایش ۳۴/۷ درصدی را تجربه کرده است (جدول ۳۲).

همچنین با توجه به مجموع کل مصارف بودجه عمومی دولت در بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴ که بالغ بر ۴۹,۵۶۴,۵۵۰ میلیارد ریال است، سهم اعتبارات قابل احصا و شفاف مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری (بدون احتساب اعتبارات مندرج در احکام ماده‌واحد و پیوست سه)، فقط حدود ۰/۹ درصد برآورد شد که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (۱/۲۸ درصد)، کاهش ۳۰/۳۸ درصدی را نشان می‌دهد.

از نظر ترکیب اعتبارات گفتنی است، از مجموع اعتبار قابل احصا، ۲۹۹,۶۳۴,۶۴۸ میلیون ریال (۶۷/۹۲ درصد) از نوع اعتبارات هزینه‌ای است که نسبت به بودجه سال ۱۴۰۳، ۵۷/۷ درصد رشد داشته است و مابقی یعنی ۱۴۱,۵۲۴,۹۴۰ میلیون ریال (۳۲/۰۸ درصد) از نوع اعتبارات تملک‌دارایی سرمایه‌ای است که نسبت به بودجه سال جاری، افزایشی به میزان ۲/۸ درصدی را نشان می‌دهد (نمودار ۱).

شکل ۱. نمودار سهم و تغییرات اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای در مجموع اعتبارات قابل احصای روستایی و عشایری [۳]

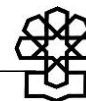
جدول ۳. بودجه عمومی مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۳] و [۴]

(میلیون ریال)

شماره پیوست	شماره و عنوان جدول مربوطه	تعداد طرح‌ها		هزینه‌های			تملك دارایی سرمایه‌ای			مجموع		
		۱۴۰۴	۱۴۰۳	درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴	مصوب ۱۴۰۳	درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴	مصوب ۱۴۰۳	درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴	مصوب ۱۴۰۳
پیوست یک	جدول (۴). طرح‌های تملك دارایی سرمایه‌ای	۲۰	۱۷	-	-	-	-	-	-	۸/۳۵	۸۷,۵۷۴,۹۴۰	۸۰,۸۲۷,۷۳۲
پیوست جدول تکمیلی	جدول (۱). اعتبارات دستگاه‌های تابعه برحسب برنامه	۴	۱۳	۶۵/۸۲	۲۵۸,۳۸۱,۹۱۱	۱۵۵,۸۱۶,۳۶۱	۱۳/۹	۴,۹۵۰,۰۰۰	۴,۳۴۶,۱۶۳	۶۴/۴۲	۲۶۳,۳۳۱,۹۱۱	۱۶۰,۱۶۲,۵۲۴
پیوست جداول کلان	جدول (۷-ب). اعتبارات دستگاه‌های مستقل ذیل دستگاه سیاستگذار	۱	۱	۱۰/۰۰	۱,۶۵۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	-	-	-	۱۰/۰۰	۱,۶۵۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰
	جدول (۷-۱). اعتبارات ردیف‌های متفرقه منتقل شده به جدول شماره (۷-ب)	۲	۸	-۱۰۰	۰	۸,۹۵۲,۰۰۰	-۴۸/۹۲	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۲۵,۴۵۰,۰۰۰	-۶۲/۲۱	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۳۴,۴۰۲,۰۰۰
	جدول (۹). برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه	۳	۴	۶۴/۲۹	۶,۰۰۰,۰۰۰	۳,۶۵۲,۰۰۰	۱۷/۶۵	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۵,۳۰۰,۰۰۰	۲۶/۶۴	۲۴,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۹۵۲,۰۰۰
	مجموع	۳۰	۳۳	۵۶/۵۶	۲۶۶,۰۳۱,۹۱۱	۱۶۹,۹۲۰,۳۶۱	-۱/۹۱	۱۴۱,۵۲۴,۹۴۰	۱۳۷,۶۲۳,۸۹۵	۳۱/۹۴	۴۴۱,۱۵۹,۵۸۸	۳۲۷,۵۴۴,۲۵۶

۱. در بودجه سال ۱۴۰۲، پیوست مستقلی تحت عنوان «جدول تکمیلی» وجود نداشت ولی با توجه به اطلاعات این پیوست در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور، می‌توان متوجه شد که برخی طرح‌های مرتبط مندرج در این جدول در سال ۱۴۰۲ نیز اعتبار داشته‌اند.

۳-۳. تصویر اعتبارات شرکت‌های دولتی و بانک‌ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ بررسی پیوست سه بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور که به بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت پرداخته است، نشان می‌دهد ۴ برنامه مشتمل بر ۶ طرح به حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری اختصاص یافته است. مجموع اعتبار مربوطه معادل ۱۱,۲۹۱,۱۱۲ میلیون ریال است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (۶,۸۴۱,۴۸۰ میلیون ریال) ۶۶/۵ درصد رشد داشته است. ۷۶ درصد (۸,۶۲۱,۴۲۴ میلیون ریال) این اعتبارات مربوط به «تسهیلات اشتغال‌زایی در مناطق روستایی و عشایری» از «برنامه حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری» است که توسط بانک کشاورزی باید پرداخت شود. علاوه بر این ذیل «برنامه سیاست‌گذاری، راهبری و توسعه تعاونی‌ها» طرحی تحت عنوان «پرداخت تسهیلات اشتغال روستایی» پیش‌بینی شده است که مبلغی به میزان ۷۱۴,۲۸۸ میلیون ریال از طریق بانک توسعه تعاون به متقاضیان پرداخت شود (جدول ۴).

جدول ۴. بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت بر حسب برنامه و فعالیت (پیوست سه) در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۳] و [۴]

(میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی برنامه	عنوان برنامه	شماره طبقه‌بندی فعالیت	عنوان فعالیت	کد دستگاه	دستگاه متولی	سنجه عملکرد	هدف کمی		جمع هزینه ۱۴۰۳	جمع هزینه ۱۴۰۴	درصد رشد
							۱۴۰۳	۱۴۰۴			
۱۳۰۶۰۵۰۰۰۰	برنامه حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری	۱۳۰۶۰۵۰۰۰۷	تسهیلات اشتغال‌زایی در مناطق روستایی و عشایری	۲۰۰۵۰۰	بانک کشاورزی ایران	میلیارد ریال	۷,۰۰۰	۱۳۶,۸۴۸	۴,۹۷۷,۰۰۰	۸,۶۲۱,۴۲۴	۷۳/۲۳
۱۳۰۹۰۰۱۰۰۰	برنامه سیاست‌گذاری، راهبری و توسعه تعاونی‌ها	۱۳۰۹۰۰۱۰۰۲	پرداخت تسهیلات اشتغال روستایی	۲۹۵۲۵۰	بانک توسعه تعاون	میلیون ریال	۶,۳۵۶,۰۰۰	۳,۱۰۵,۶۰۰	۱,۱۴۴,۰۸۰	۷۱۴,۲۸۸	-۳۷/۵۷
۱۵۰۳۰۰۲۰۰۰	برنامه توسعه تأسیسات فاضلاب و بازچرخانی آب	۱۵۰۳۰۰۲۰۰۲	جمعیت روستایی بهره‌مند از آب آشامیدنی سالم (بالای ۲۰ خانوار)	۲۱۶۵۰۰	شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور، مادر تخصصی	درصد	۲	۲	۱۳۹,۶۰۰	۱۳۹,۶۰۰	۰
		۱۵۰۳۰۰۲۰۰۷	اجرای برنامه ایمنی آب در سطح یک مجتمع روستایی (بخش روستایی)			تعداد مجتمع روستایی	۱۸۰	۱۸۰	۱۰,۸۰۰	۱۰,۸۰۰	۰
۱۷۰۳۰۲۹۰۰۰	برنامه رشد و پرورش فکری کودکان و نوجوانان مبتنی بر ساحت‌های ۶ گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۱۷۰۳۰۲۹۰۱۹	طرح امداد فرهنگی، بهبود و ارتقای دسترسی کودکان و نوجوانان مناطق محروم روستایی، عشایری و مرزی به فعالیت‌ها	۲۸۴۰۰۰	شرکت سهامی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	کودک - نوجوان	۱۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	۵۲۰,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰	۳۴/۶۲
		۱۷۰۳۰۲۹۰۲۱	طرح تقویت فرهنگ کتابخوانی در مناطق محروم و روستایی از طریق تأمین، معرفی و افزایش دسترسی به کتاب			نسخه	۱۰۰,۰۰۰	۸۵۰,۰۰۰	۵۰,۰۰۰	۱,۱۰۵,۰۰۰	۲۱۱۰/۰
مجموع											
۶۶/۵۰									۶,۸۴۱,۴۸۰,۰۰۰	۱۱,۲۹۱,۱۱۲,۰۰۰	

ترکیب و توزیع اعتبارات

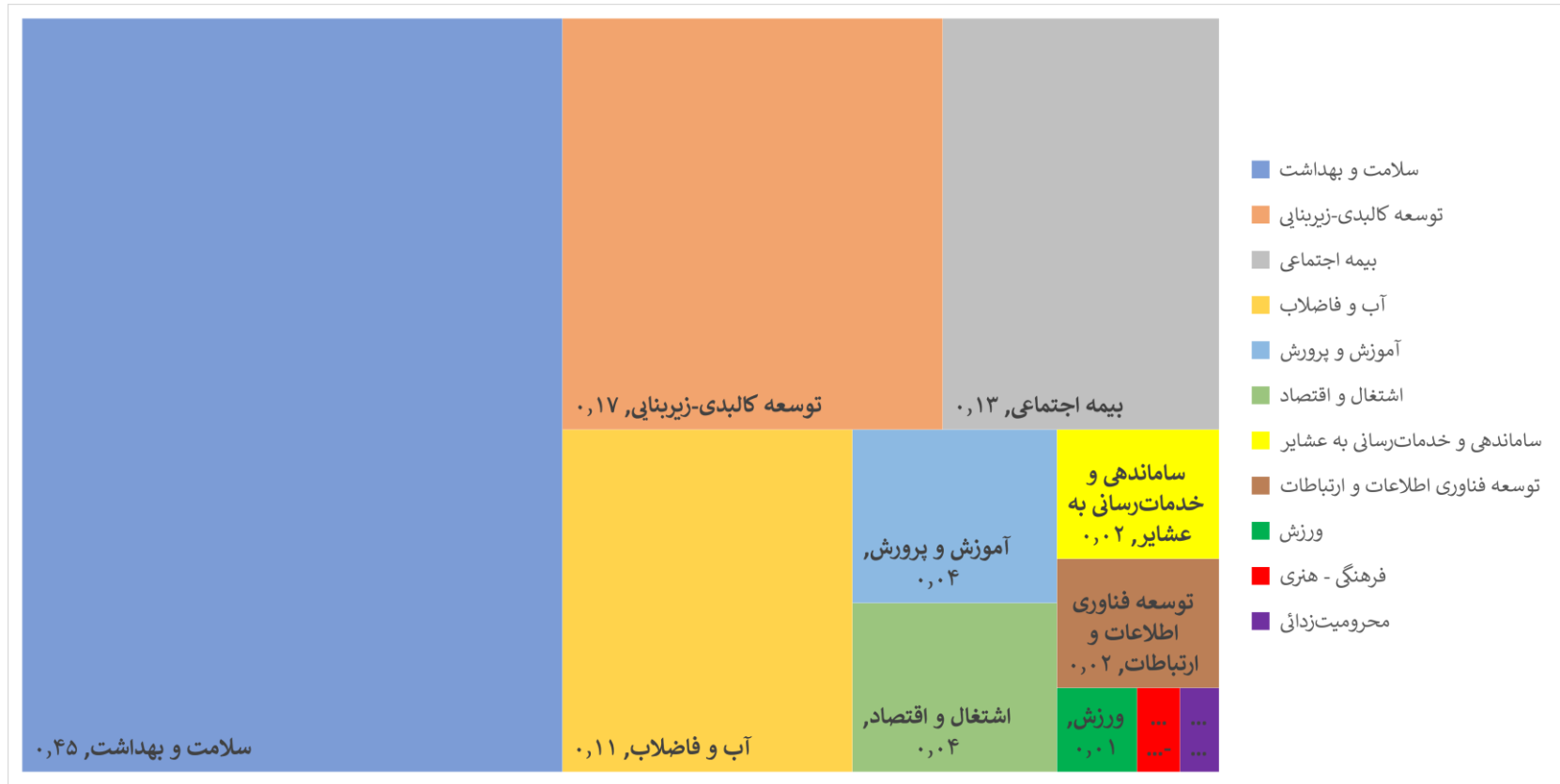
به لحاظ ماهیت و سنخیت، اعتبارات احصا شده از مجموع ۳۷ طرح و یا برنامه مرتبط در پیوست‌های یک، سه، جدول تکمیلی و ماده واحده و جداول کلان را می‌توان به ۱۱ گروه دسته‌بندی کرد تا تصویر روشن‌تری از ترکیب اعتبارات لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ به دست آید. همان‌طور که در جدول ۵ و نمودار ۲ قابل مشاهده است، تقریباً نیمی (۴۵/۱۵ درصد) از اعتبارات احصا شده به گروه «سلامت و بهداشت»، اختصاص یافته است. ماهیت ۱۷/۳ درصد اعتبارات جزو اعتباراتی است که به «توسعه کالبدی-زیربنایی» مرتبط است. گروه «بیمه اجتماعی» با ۱۲/۶ درصد و گروه «آب و فاضلاب» با ۱۱/۰۱ درصد در رتبه‌های سوم و چهارم قرار دارند که در مجموع حدود ۸۵ درصد اعتبارات به این چهار گروه تعلق دارد. در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ نیز ترکیب اعتبارات تقریباً به همین صورت بوده است. مابقی (۲۰ درصد) بین ۷ گروه دیگر تقسیم شده که مجموعاً سهم اعتبارات مربوط به حوزه‌های «محرومیت‌زدایی»، «فرهنگی-هنری» و «ورزش»، به یک و نیم درصد هم نمی‌رسد.

جدول ۵. ترکیب اعتبارات مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در گروه‌های ۱۱ گانه [۳]

(واحد: درصد)

ردیف	گروه‌ها	میزان کل اعتبارات مربوطه (میلیون ریال)	سهم (درصد)
۱	سلامت و بهداشت ^(۱)	۲۰۴,۲۷۰,۲۳۱	۴۵/۱۵
۲	توسعه کالبدی-زیربنایی ^(۲)	۷۸,۴۰۲,۷۳۷	۱۷/۳۳
۳	بیمه اجتماعی ^(۳)	۵۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۲/۶
۴	آب و فاضلاب ^(۴)	۴۹,۸۰۰,۳۴۰	۱۱/۰۱
۵	آموزش و پرورش ^(۵)	۱۷,۸۰۰,۰۰۰	۳/۹۳
۶	اشتغال و اقتصاد ^(۶)	۱۷,۳۳۵,۷۱۲	۳/۸۳
۷	سامان‌دهی و اسکان عشایر ^(۷)	۱۰,۵۱۱,۶۸۰	۲/۳۲
۸	توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات ^(۸)	۱۰,۵۰۰,۰۰۰	۲/۳۲
۹	ورزش ^(۹)	۳,۳۷۵,۰۰۰	۰/۷۵
۱۰	فرهنگی-هنری ^(۱۰)	۱,۸۰۵,۰۰۰	۰/۴
۱۱	محرومیت‌زدایی ^(۱۱)	۱,۶۵۰,۰۰۰	۰/۳۶
	مجموع	۴۵۲,۴۵۰,۷۰۰*	۱۰۰

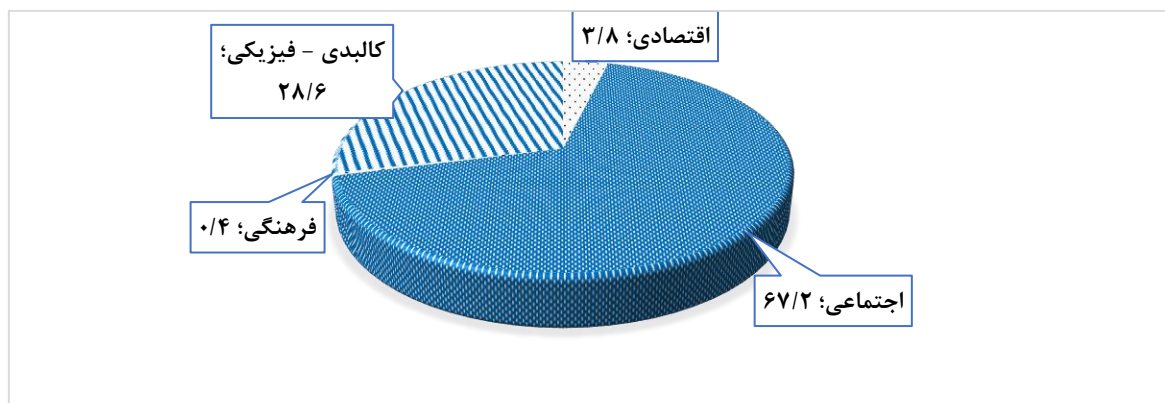
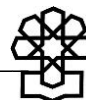
* رقم درج شده در ردیف مجموع این جدول، حاصل جمع اعتبارات بودجه عمومی مرتبط با حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری مندرج در پیوست‌های یک، جداول کلان و جدول تکمیلی و بودجه شرکت‌های دولتی مندرج در پیوست سه است.
توضیح: توضیحات این جدول در انتهای گزارش تحت عنوان «یادداشت‌ها» آمده است.

شکل ۲. ترکیب اعتبارات مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در گروه‌های یازده‌گانه [۳]

موضوع دیگری که جلب توجه می‌کند، سهم اعتبارات در نظر گرفته شده برای موضوع اشتغال و اقتصاد مناطق روستایی و عشایری است. بدین صورت که این گروه با سهم ۳/۸۳ درصدی از کل اعتبارات، در رتبه ششم در بین گروه‌های یازده‌گانه قرار گرفته است. موضوعی که مبتلابه بودجه‌های سنواتی پیشین نیز است و در اغلب موارد طرح‌ها و برنامه‌های با ماهیت کالبدی-فیزیکی-خدماتی بر طرح‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ارجحیت داشته‌اند. در نظر گرفتن چنین سهم نازلی برای اشتغال‌زایی در مناطق روستایی و عشایری، در حالی است که مشکل عمده و اساسی مناطق مذکور، عدم پیشرفت مناسب اقتصاد نواحی روستایی و عشایری است و همین امر سبب شده است بسیاری از جوانان و نوجوانان روستایی برای یافتن فرصت‌های شغلی و درآمدی بهتر، زادگاه خود را ترک و به شهرها و کلانشهرها مهاجرت کنند. نتیجه قطعی تداوم چنین روندی، تضعیف زیرساخت‌های تولید و کیفیت زندگی در نواحی روستایی و عشایری است. البته منشأ بسیاری از حاشیه‌نشینی‌ها و گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی نیز به همین مهاجرت‌های بی‌رویه و مدیریت‌نشده روستا-شهری برمی‌گردد که به‌طور کلی در نتیجه ۱. عدم توازن در توزیع ثروت و امکانات بین زیستگاه‌های شهری و روستایی و عشایری و ۲. عدم توازن در توزیع اعتبارات بین ابعاد پیشرفت روستایی و عشایری و غلبه طرح‌های کالبدی-فیزیکی و رویکردهای برنامه‌ریزی بالا به پایین به‌وقوع می‌پیوندد. علاوه‌براین سهم اعتبارات مربوط به امور فرهنگی نیز بسیار پایین است و در رتبه ۱۰ قرار دارد.

به‌طور کلی اگر اعتبارات احصا شده براساس ابعاد چهارگانه کالبدی-فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دسته‌بندی شود، بیش از دوسوم (۶۷/۲ درصد) اعتبارات، به طرح‌هایی مرتبط با ابعاد اجتماعی تعلق دارد. طرح‌های مرتبط با ابعاد کالبدی-فیزیکی با ۲۸/۶ درصد در رده بعدی قرار دارند. حدود ۳/۸ درصد اعتبارات به طرح‌هایی با ماهیت اقتصادی اختصاص پیدا کرده است و سهم امور فرهنگی از کل اعتبارات مربوطه به یک درصد هم نمی‌رسد (نمودار ۳). این در حالی است که بیشتر مسائل و چالش‌های عدم پیشرفت مناسب مناطق روستایی و عشایری در ابعاد اقتصادی و فرهنگی است. ضمن اینکه مقام معظم رهبری در بیانات متعددی تأکید داشته‌اند که «اقتصاد» و «فرهنگ» دو مسئله مهم و اولویت‌دار کشور محسوب می‌شوند.

شکل ۳. سهم ابعاد چهارگانه توسعه در توزیع اعتبارات مربوط به پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور [۳]

۳-۴. اعتبارات متفرقه

مجموع اعتبارات متفرقه مربوط به مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، بالغ بر ۲۴,۰۰۰,۰۰۰ میلیون ریال است که ۱۸,۰۰۰,۰۰۰ میلیون ریال (۷۵ درصد) آن را اعتبارات تملک‌داری سرمایه‌ای و ۶,۰۰۰,۰۰۰ میلیون ریال (۲۵ درصد) آن را اعتبارات هزینه‌ای شامل می‌شوند. مجموعاً اعتبارات متفرقه مربوطه از کل اعتبارات قابل احصا پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، سهم ۶/۱۶ درصدی را به خود اختصاص داده که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳، ۲۶/۶۴ درصد رشد را نشان می‌دهد (جدول ۴). از نظر تعداد طرح‌ها نیز تفاوت‌هایی بین بودجه ۱۴۰۳ با ۱۴۰۴ وجود دارد. به‌نحوی که در قانون بودجه سال ۱۴۰۳، تعداد طرح‌های مندرج در جدول متفرقه یعنی شماره (۹) به ۵ مورد می‌رسد که مجموع اعتبار هزینه‌ای و تملک‌داری سرمایه‌ای آنها مبلغی بر ۱۸,۹۵۲,۰۰۰ میلیون ریال است. ولی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، با حذف دو عنوان طرح و اضافه شدن یک عنوان طرح جدید، تعداد طرح‌ها به چهار مورد می‌رسد. درواقع اعتبارات متفرقه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور متشکل از اعتبارات سه طرح با عناوین ۱. «وزارت نیرو - جبران زیان عملیات آب و فاضلاب روستایی سراسر کشور» با شماره طبقه‌بندی «۲-۵۲۰۰۰۰» از اعتبارات یارانه‌ها، ۲. «وزارت نیرو - اعتبارات بند «ت» تبصره «۷» سهم ۳۰ درصد آب‌رسانی روستایی، عشایری و اصلاح شبکه آب‌رسانی سیار» با شماره طبقه‌بندی «۵۳-۵۳۰۰۰۰» از ردیف‌های متمرکز درآمد - هزینه و ۳. «معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور - کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی» با شماره طبقه‌بندی «۷-۵۵۰۰۰۰» از اعتبارات ردیف‌های موردی (موقت) است.

در این بین، اعتباری معادل ۱۵,۰۰۰ میلیارد ریال برای معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری در نظر گرفته شده است که ماهیت تملک‌داری سرمایه‌ای دارد. از عنوان طرح یاد شده چنین برمی‌آید که مقرر شده است اعتبار مربوطه برای کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی صرف شود، ولی این موضوع از چند بُعد قابل نقد است.

اول اینکه عنوان طرح خیلی کلی و مبهم است و مشخص نیست اعتبار مورد نظر دقیقاً در چه اموری و براساس چه اولویت‌گذاری هزینه خواهد شد. به عبارتی تعیین نشده است که چه میزان از اعتبار ۱.۵۰۰ میلیارد تومانی، به توسعه اقتصاد اختصاص پیدا خواهد کرد و چه میزان به توسعه زیربنای روستاها. ضمن اینکه مشخص نیست این کمک در کدام رشته فعالیت‌های اقتصادی و یا زیربنایی و با چه اهداف کمی هزینه خواهد شد. در واقع، نظارت بر اثربخشی این اعتبارات به دلیل عدم تعیین اهداف کمی مورد خدشه قرار دارد.

دوم اینکه اختصاص اعتبار به معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری برای پیشرفت اقتصاد مناطق روستایی در حالی است که قانونگذار در جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) [قانون برنامه پنجساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران](#)، ایجاد زیرساخت تولید و تأمین معیشت و درآمد پایدار روستائیان و عشایر و ارتقای نقش آنان در اقتصاد ملی، پیشرفت و عمران و رفع فقر و محرومیت از روستاها و جامعه عشایری را به «سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری» که مقرر شده تا پایان سال دوم برنامه ذیل وزارت جهاد کشاورزی تشکیل شود، سپرده است. به عبارتی، ردیف مورد بحث در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با حکم قانون برنامه هفتم پیشرفت تعارض دارد که این امر به دلیل مغایرت با قانون برنامه، براساس بند «الف» ماده (۱۳) قانون برنامه هفتم، ممنوع است و طبق ماده (۱۸۱) [قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی](#)، نیاز به تصویب دوسوم نمایندگان دارد و در عمل به تشدید موازی‌کاری‌ها می‌انجامد. لازم به ذکر است که یکی از اصلی‌ترین دلایل تصویب حکم فوق‌الاشاره در قانون برنامه هفتم، رفع موازی‌کاری و ایجاد تمرکز در سیاستگذاری و برنامه‌ریزی امور روستاها و عشایر است.

سوم اینکه با توجه به اصل استقلال قوا، امکان نظارت مستقیم مجلس شورای اسلامی بر نحوه هزینه‌کرد و اثربخشی اعتبارات اختصاص‌یافته به معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری فراهم نیست و این موضوع با توجه به محدودیت منابع مالی، منطقی نیست.

چهارم اینکه یکی از مهم‌ترین حلقه‌های مفقوده در توسعه اقتصاد مناطق روستایی و عشایری، نبود نهادهای غیردولتی متخصص و مجرب در سطح محل برای هدایت و حمایت سرمایه‌گذاران و کارآفرینان است. به نحوی که ظرفیت‌ها، مزیت‌ها و محدودیت‌های توسعه اقتصادی مناطق یاد شده به شکل علمی و مشارکتی شناسایی و معرفی و در صورت لزوم مشاوره‌های راهبردی، فنی و حقوقی برای مدیریت و توسعه کسب‌وکارها ارائه شود. تجربه این امر در بسیاری از کشورهای موفق وجود دارد و در این کشورها برنامه‌های اشتغال‌زایی و کارآفرینی روستایی عموماً از طریق بازوهای اجرایی محلی به نام «مراکز رشد و کارآفرینی» (انکوباتور)، «شتاب‌دهنده‌ها» و یا «مراکز رشد کسب‌وکارهای روستایی» انجام می‌شود. در بند «الف» ماده (۶) و جزءهای «۴» و «۵» بند «ث» ماده (۱۰۲) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) نیز بر این موضوع تأکید و مقرر شده است که برای توسعه اشتغال به‌ویژه اشتغال‌های حاصل از ایجاد کسب‌وکارهای خرد خانگی، کارگاه‌های خرد و کارگاه‌های کوچک، از «مؤسسات، نهادها و شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات توسعه کسب‌وکار» و همچنین از ظرفیت گروه‌های جهادی و سازمان بسیج سازندگی استفاده شود.

بنابراین، بهتر است کل یا حداقل بخشی از اعتبار مربوطه و همچنین حداقل ۲۰ درصد از اعتبارات مربوط به طرح «مشارکت در پیشرفت و عمران و آبادانی کشور» سازمان بسیج سازندگی با شماره طبقه‌بندی (۱۲۲-۰۲۴۵)، در مسیر

راه‌اندازی مراکز جهاد اقتصادی یا به تعبیر دیگر مراکز رشد و کارآفرینی روستایی و عشایری صرف شود. البته در این راستا، ضرورت دارد هماهنگی مناسبی بین وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم و سازمان بسیج مستضعفین (سازمان بسیج سازندگی) برقرار باشد.

علاوه بر موارد فوق، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور دو طرح با عنوان «اجرای طرح‌های هادی روستایی بابلسر و فریدون‌کنار» و «کمک به اتحادیه مرکزی فرش دستباف روستایی ایران» که در قانون بودجه سال جاری در مجموع شامل ۴۰۰,۰۰۰ میلیون ریال اعتبار هستند نیز حذف شده است. فارغ از اثربخشی «کمک به اتحادیه مرکزی فرش دستباف روستایی ایران» که در ابهام قرار دارد، حذف این اعتبارات در حالی است که هیچ طرح مشخص دیگری در زمینه فرش دستباف به‌ویژه فرش دستباف روستایی پیش‌بینی نشده است. در حالی که فرش دستباف، صنعتی است که روزگاری به‌ویژه در روستاها و شهرهای کوچک افراد زیادی در آن اشتغال داشتند و یکی از اصلی‌ترین منابع تأمین نیازهای ارزی کشور به حساب می‌آمد. ولی به تدریج با وضع سیاست‌های ناصحیح داخلی و البته اعمال تحریم‌های ظالمانه، رونق خود را از دست داد. البته در حال حاضر جمعیت کثیری در مناطق روستایی، عشایری و شهری در این زمینه فعالیت دارند و از طریق آن گذران زندگی می‌کنند. نکته دیگر در خصوص ردیف مورد بحث این است که سال گذشته نیز در لایحه تقدیمی بودجه سال ۱۴۰۳ از سوی سازمان برنامه و بودجه حذف شده بود ولی با توجه به ضرورت آن، در مصوبه مجلس شورای اسلامی مجدداً به لایحه اضافه شد. امید است با توجه به اهمیت صنعت فرش دستباف در ارزآوری و اشتغال‌زایی از یک سو و ضرورت حفاظت از میراث ملی از سوی دیگر، این بار نیز ردیفی به صورت کلی و نه صرفاً از مسیر اتحادیه مذکور و براساس شاخص‌های با قابلیت پایش مناسب احیا شود.

جدول ۶. اعتبارات متفرقه (جداول کلان - جدول شماره ۹) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۳] و [۴]

(میلیون ریال)

جمع کل		تملك دارایی سرمایه‌ای			هزینه‌ای			دستگاه متولی	عنوان طرح	شماره طبقه‌بندی در بودجه سال ۱۴۰۴	شماره طبقه‌بندی در بودجه سال ۱۴۰۳	
درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴	مصوب ۱۴۰۳	درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴	مصوب ۱۴۰۳	درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴					مصوب ۱۴۰۳
اعتبارات یارانه‌ها												
۷۱/۴	۶,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	-	۰	۰	۰	۶,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	وزارت نیرو	جبران زیان عملیات آب و فاضلاب روستایی سراسر کشور	۵۲۰۰۰۰-۲	۵۲۰۰۰۰-۲
اعتبارات متمرکز درآمد - هزینه												
-	۳,۰۰۰,۰۰۰	۰	-	۳,۰۰۰,۰۰۰	۰	۰	۰	۰	وزارت نیرو	اعتبارات بند «ت» تبصره «۷» سهم ۳۰ درصد آب‌رسانی روستایی، عشایری و اصلاح شبکه آب‌رسانی سیار	۵۳۰۰۰۰-۵۳	وجود نداشت
اعتبارات ردیف‌های موردی (موقت)												
-۰/۳۵	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	۱۵,۰۵۲,۰۰۰	۰	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	-۱۰۰/۰۰	۰	۵۲,۰۰۰	معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور	کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی ^۱	۵۵۰۰۰۰-۷	۵۵۰۰۰۰-۷
-۱۰۰/۰۰	۰	۱۰۰,۰۰۰	-	۰	۰	-۱۰۰/۰۰	۰	۱۰۰,۰۰۰	وزارت صنعت، معدن و تجارت	کمک به اتحادیه مرکزی فرش دستباف روستایی ایران	<u>حذف شده</u>	۵۵۰۰۰۰-۹۴
-۱۰۰/۰۰	۰	۳۰۰,۰۰۰	-۱۰۰/۰۰	۰	۳۰۰,۰۰۰	-	۰	۰	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	اجرای طرح‌های هادی روستایی بابلسر و فریدون کنار	<u>حذف شده</u>	۵۵۰۰۰۰-۱۲۶
۲۶/۶۴	۲۴,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۹۵۲,۰۰۰	۱۷/۶۵	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۵,۳۰۰,۰۰۰	۶۴/۲۹	۶,۰۰۰,۰۰۰	۳,۶۵۲,۰۰۰	مجموع			

۱. عنوان این طرح در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور «کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی و گروه‌های جهادی» است.

۵-۳. اعتبارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

یکی از دستگاه‌هایی که در حوزه پیشرفت روستایی و عشایری نقش‌آفرینی می‌کند، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی است. طرح‌ها و برنامه‌های متعددی در بودجه ۱۴۰۴ پیش‌بینی شده است که باید توسط این بنیاد انجام شود ولی فقط ۴ طرح آن اختصاصاً به مناطق روستایی تعلق دارد. مجموع اعتبارات پیش‌بینی شده برای این ۴ طرح که تماماً ماهیت تملک‌داری سرمایه‌ای دارد، بالغ بر ۱۹,۳۰۰,۰۰۰ میلیون ریال است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ (۲۱,۷۱۴,۲۹۲ میلیون ریال) به میزان ۱۱/۱۱ درصد با کاهش روبه‌رو شده است (جدول ۵). از بین ۴ طرح، به استثنای طرح «تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی» که با افزایش ۱۶/۶ درصدی همراه شده، اعتبار مابقی طرح‌ها نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ با کاهش مواجه شده‌اند. بیشترین میزان کاهش اعتبار نیز مربوط به طرح «بهبودی بافت باارزش روستایی» است که حدود ۵۵/۶ درصد کاهش را نشان می‌دهد. میزان اعتبار طرح مذکور از ۶۷,۵۸۷ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به ۳۰,۰۰۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور رسیده است.

در رابطه با طرح «تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی» نکاتی وجود دارد. از جمله اینکه تا قبل از سال ۱۳۹۸، عنوان این طرح به صورت «اجرای طرح‌های هادی و مطالعه سطح‌بندی روستایی» بود تا اینکه در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور برای اولین بار عبارت «منظومه‌های روستایی» جایگزین عبارت «سطح‌بندی روستایی» شد. منظومه روستایی یکی از سطوح سه‌گانه (۱. حوزه، ۲. مجموعه و ۳. منظومه) سطح‌بندی محیط‌های روستایی است که از تجمع چند مجموعه روستایی شکل می‌گیرد و وسیع‌ترین قلمرو جغرافیایی برای عملکرد یکپارچه و پوشش خدماتی در محیط روستایی است که با مرکزیت حداقل یک کانون شهری و یا روستای بزرگ شکل گرفته است. جمعیت منظومه روستایی با توجه به شرایط مختلف بدون احتساب جمعیت شهری و مرکز منظومه بین ۲۰ تا ۴۰ هزار نفر می‌باشد. عرصه‌های روستایی کشور در قالب نواحی طرح کالبدی ملی (۸۵ ناحیه) حدوداً شامل ۸۰۰ منظومه روستایی خواهد بود [۵].

طرح‌هایی که در حال حاضر توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با عنوان «طرح‌های توسعه پایدار منظومه‌های روستایی» تهیه می‌شود، همان «طرح‌های سامان‌دهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی» است که براساس مصوبات ۱۳۷۸/۱۰/۶ و ۱۳۷۹/۱۱/۱۷ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران باید مشترکاً توسط وزارت جهاد کشاورزی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تهیه می‌شد؛ ولی شورای عالی مذکور برخلاف رویکرد و مفاد مصوبات پیشین، در مصوبه مورخ ۱۳۹۴/۰۹/۱۷ با عنوان «شرح خدمات طرح‌های هادی روستایی و منظومه‌های روستایی» تهیه شرح خدمات منظومه‌های روستایی را به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی واگذار کرد [۶]. از همین رو بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از سال ۱۳۹۴ به صورت پایلوت و بدون توجه به مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران (بدون تصویب شرح خدمات در شورای عالی مذکور)، شروع به تهیه طرح‌های منظومه روستایی کرده که با انتقادهای جدی همراه بوده است!

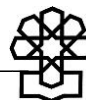
فاصله گرفتن از اصول تخصص‌گرایی، یکپارچگی و دید همه‌جانبه؛ واگذاری تهیه اغلب طرح‌ها به مهندسين مشاور

۱. رجوع شود به اظهارنظر کارشناسی تحت عنوان «تحلیل و ارزیابی طرح‌های توسعه پایدار منظومه‌های روستایی» به شماره مسلسل ۱۸۹۴۸.

با رسته‌های شهرسازی و برنامه‌ریزی فضایی؛ شرح خدمات گسترده و طولانی شدن فرایند تدوین این طرح‌ها و انعطاف‌پذیری پایین برخی طرح‌ها با تغییر و تحولات محیطی در طول زمان، از جمله ایراداتی است که بنا به یافته‌های گزارش فوق‌الاشاره به طرح‌های منظومه‌های روستایی تهیه شده توسط نهاد مذکور وارد شده است. ضمن اینکه این نهاد، طبق اساسنامه و مأموریت خود، پشتوانه قانونی و ظرفیت تخصصی کافی برای تهیه و اجرای انفرادی این طرح‌ها را ندارد [۷]. چراکه بخش اساسی منظومه‌ها باید ریل‌گذاری پیشرفت اقتصادی-اجتماعی روستاها باشد و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی قابلیت و مأموریت قانونی در زمینه اقتصاد روستا ندارد.

از طرفی در قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت در راستای قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی (مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۰۶) و به‌منظور رفع موازی‌کاری‌ها در تدبیر امور پیشرفت روستایی، در جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) مصوب شده است که از طریق ادغام سازمان امور عشایر ایران با دیگر واحدهای اداری مرتبط در وزارتخانه جهاد کشاورزی، سازمان مستقلی با عنوان «سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری» ذیل وزارت جهاد کشاورزی تشکیل شود [۸]. قاعداً با تشکیل این سازمان تخصصی که اقدامات اولیه آن در شرف انجام است، هرگونه برنامه‌ریزی برای امور روستایی و عشایری از جمله تهیه و اجرای طرح‌های منظومه‌های روستایی باید توسط این سازمان انجام شود. بنابراین شایسته است تا زمان تعیین تکلیف متولی و نحوه تهیه طرح‌های منظومه‌های روستایی، اعتباری از این جهت برای بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در نظر گرفته نشود. لذا عبارت «مطالعه منظومه‌های روستایی» باید از عنوان طرح مورد بحث حذف شود و یا اینکه مطابق با مقررات مربوطه انجام آن پیش‌بینی شود.

همچنین با توجه به اینکه در حال حاضر تقریباً برای همه روستاهای بالای بیست خانوار، طرح هادی تهیه شده است، از این بابت کمبودی احساس نمی‌شود. ولی خیلی از روستاهای کشور هستند که با وجود گذشت دوره ۱۰ ساله از زمان تهیه طرح هادی آنها، هنوز مورد بازنگری قرار نگرفته است. از این‌رو، بهتر است در عنوان طرح مورد نظر واژه «بازنگری» نیز اضافه شود. با این تفاسیر پیشنهاد می‌شود عنوان ردیف «تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی» به «تهیه، اجرا و بازنگری طرح‌های هادی روستایی» اصلاح شود. به‌طور کلی، وضعیت اعتبارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در حوزه عمران روستایی به شرح جدول زیر است.

جدول ۷. اعتبارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۳] و [۴] (میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان طرح	هدف کمی	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴			درصد تغییر
				هزینه‌ای	تملک‌دارایی سرمایه‌ای	مجموع	
۱۵۰۲۰۱۷۰۰۱	تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی	بهسازی محیط روستا و مطالعه سطح‌بندی (۱۰۰۰۰۰ روستا)	۱۰,۷۱۴,۴۴۷	۱۲,۵۰۰,۰۰۰	۱۲,۵۰۰,۰۰۰	۱۶/۶۶	
۱۵۰۲۰۱۷۰۰۲	بهسازی بافت باارزش روستایی	۱. بهسازی روستاهای هدف گردشگری (۱۸۰ روستا) ۲. بهسازی محیط روستایی (۱۲۰ روستا)	۶,۷۵۸,۷۶۴	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	-۵۵/۶۱	
۱۵۰۲۰۱۷۰۰۳	طرح جامع بهسازی مسکن روستایی	ارائه خدمات مدیریت فنی و نظارتی (۳۰۰۰۰۰ واحد مسکونی)	۱,۴۲۴,۷۶۸	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	-۲۱/۸۱	
۱۵۰۲۰۱۷۰۰۶	ایمن‌سازی ۳۰٪ روستاهای در معرض خطر حوادث	۱. سازه پیش‌ساخته (۵۰۰۰۰۰ واحد مسکونی) ۲. مطالعه و عملیات ایمن‌سازی روستاهای در معرض خطر (۳۹۲۱ روستا)	۲,۸۱۶,۳۱۳	۲,۸۰۰,۰۰۰	۲,۸۰۰,۰۰۰	-۰/۵۸	
مجموع			۲۱,۷۱۴,۲۹۲	۱۹,۳۰۰,۰۰۰	۱۹,۳۰۰,۰۰۰	-۱۱/۱۱	

۳-۶. تطابق لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با تکالیف برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت

قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران که در مورخ ۱۴۰۳/۰۳/۲۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، هدف‌گذاری‌ها و احکام تقریباً مناسبی در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری دارد. از جمله تکالیفی که اجرای آنها نیازمند پیش‌بینی ردیف بودجه‌ای است می‌توان به ۱. توسعه کسب‌وکارهای خرد خانگی (تا دو نفر شاغل)، کارگاه‌های خرد (تا هفت نفر شاغل) و کارگاه‌های کوچک (تا بیست نفر شاغل) با اولویت استقرار در مناطق محروم و روستایی از سال اول برنامه (ماده ۶)؛ ۲. تدوین برنامه توسعه کسب‌وکارهای خرد روستایی با هدف کارآمدسازی ظرفیت‌ها و توانمندسازی زنان روستایی و عشایر (بند «ت» ماده ۶)؛ ۳. متناسب‌سازی پرداختی مستمری بازنشستگی صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر براساس محاسبات بیمه‌ای (جزء «۳» بند «ر» ماده ۲۸)؛ ۴. تبدیل سازمان امور عشایر ایران به سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری؛ ۵. بازنگری در طرح‌های هادی و بهسازی روستاها؛ ۶. بهسازی و نوسازی سالانه حداقل دویست هزار واحد مسکونی روستایی؛ ۷. فراهم‌سازی دسترسی پرسرعت ۱۰۰ درصد روستاهای بالای بیست خانوار و ۸. توسعه مدارس روستا مرکزی و عشایری (بند «پ» ماده ۹۰) اشاره داشت. همچنین در جداول ذیل برخی از مواد برنامه هفتم، هدف‌گذاری‌های کمی انجام شده است که برخی از

آنها مستقیماً به حوزه پیشرفت روستایی و عشایری برمی‌گردد. از جمله اهداف کمی که می‌تواند به حوزه پیشرفت روستایی و عشایری مرتبط باشد، موارد زیر حائز اهمیت است:

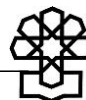
- براساس جدول ذیل ماده (۳۰) مقرر شده است تا پایان برنامه هفتم، شاخص ضریب جینی در کل کشور به ۰/۳۵ و شاخص فقر مطلق - که از آن به‌عنوان فقر درآمدی یاد می‌شود - به صفر و شاخص ضریب پوشش بیمه‌های اجتماعی به ۷۶ درصد برسد. همچنین نسبت هزینه دهک دهم به دهک اول در بخش روستایی به ۹/۳ برسد. براساس آمار مرکز امار ایران در سال ۱۴۰۱، این نسبت حدود ۱۰/۷ بوده است؛

- در جدول ذیل ماده (۴۹)، احداث یک میلیون واحد مسکونی روستایی تا پایان برنامه (سالانه ۲۵۰ هزار) توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، هدف‌گذاری شده است؛

- براساس جدول ذیل ماده (۶۴)، مقرر شده است تا پایان برنامه هفتم، ۱۰۰ درصد روستاهای بالای بیست خانوار به شبکه ملی اطلاعات متصل شوند؛

- در جدول ذیل ماده (۷۴)، در اجرای بند «۱۳» [سیاست‌های کلی برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت \(ابلاغی ۱۴۰۱/۰۶/۲۱ مقام معظم رهبری\)](#) پیش‌بینی شده است تا پایان برنامه هر روستا و محله، یک امام جماعت داشته باشد؛ به‌طور کلی بررسی پیوست‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور نشان داد بیشتر تکالیف یاد شده یا بی‌اعتبارند و یا اعتبار شفافی ندارند (جدول ۶). یکی از تکالیفی که در صورت اجرا شدن، می‌تواند اهمیت بسزایی در امر پیشرفت روستایی و عشایری داشته باشد، جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت است که به تعیین تکلیف متولی پیشرفت روستایی اشاره دارد. براساس این تکلیف، وزارت جهاد کشاورزی مکلف شده است «سازمان امور عشایر ایران» را با ادغام سایر واحدهای اداری مرتبط به «سازمان پیشرفت و آبادانی روستایی و امور عشایری» تبدیل کند. همچنین مطابق با جزء «۲» از همین بند، مقرر شده است که کلیه وظایف مربوط به امور پیشرفت روستایی از دیگر واحدهای تابعه وزارت جهاد کشاورزی به سازمان جدید انتقال پیدا کند. اهمیت اجرای تکلیف یاد شده از آنجایی مضاعف می‌شود که بیش از دو دهه است که پس از ادغام وزارت جهاد سازندگی سابق در وزارت کشاورزی و تشکیل وزارت جهاد کشاورزی، برخلاف قانون، از طریق صدور بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های موازی، ناهماهنگی در تدبیر امور پیشرفت روستایی به‌شدت افزایش پیدا کرده است؛ به‌نحوی که در حال حاضر حداقل ۱۶ وزارتخانه و معاونت ریاست جمهوری در تصمیم‌گیری در امر پیشرفت روستایی نقش‌آفرینی دارند؛ بدون اینکه بین آنها تعامل و هماهنگی مناسبی وجود داشته باشد و براساس چشم‌انداز مشخص تصمیمات اخذ شوند.

مدیریت جزیره‌ای و پراکندگی تدبیر امور پیشرفت روستایی بین دستگاه‌های مختلف با کمترین هماهنگی لازم‌الاجرا و به‌طور کلی فقدان متولی واحد تخصصی برای برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، راهبری و پیگیری امور مناطق روستایی، نشان از آشفتگی و نابه‌سامانی نظام سیاست‌گذاری پیشرفت روستایی دارد. این موضوع، نقش قابل توجهی در عدم انضباط مالی مناسب اعتبارات مربوطه و کاهش کارایی و اثربخشی برنامه‌ها و اقدامات انجام شده به‌ویژه در زمینه اشتغال روستایی و در نتیجه عدم پیشرفت و آبادانی متوازن، یکپارچه و موردانتظار مناطق روستایی داشته است. نمونه این موضوع عدم موفقیت مناسب اجرای قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری

با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی مصوب سال ۱۳۹۶ است که با وجود صرف معادل ریالی حدود ۱/۵ میلیارد دلار از صندوق توسعه ملی به اضافه آورده بانکها و مؤسسات عامل به همین میزان، کماکان نرخ فقر و بیکاری و محرومیت در نواحی روستایی و عشایری بالا و فرصت‌های شغلی پایدار به شکل فراگیر در کشور توسعه نیافته است و بسیاری از قابلیت‌ها و مزیت‌های اقتصادی متنوع روستاها و عشایر به شکوفایی نرسیده‌اند. در راستای رفع معضل نابه‌سامانی و ایجاد تمرکز و یکپارچگی در نظام سیاستگذاری و مدیریت پیشرفت روستایی و همچنین ایجاد تحول در پیشرفت روستاها و تشویق مهاجرت معکوس (از شهر به روستا)، بند مورد بحث در برنامه هفتم پیشرفت به تصویب رسید؛ هر چند نقدهایی به نحوه نگارش و سازمان محوری مربوطه وارد است.

با وجود چینی‌های مهمیتی، بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نشان داد که همانند قانون بودجه سال ۱۴۰۳، ردیفی در این زمینه پیش‌بینی نشده است و این موضوع بالتبع ممکن است اجرای تکلیف مذکور را با مشکل و تأخیر مواجه کند. در حالی که برآوردهای سازمان ملل متحد از وضعیت رشد جمعیت ایران در بازه زمانی ۲۰۱۸-۲۰۵۰ نشان می‌دهد، در صورت تداوم روند کنونی مهاجرت‌های روستا-شهری، سهم جمعیت مناطق روستایی در سال ۲۰۵۰ میلادی (۱۴۲۹ شمسی) به حدود ۱۶ درصد خواهد رسید. بنابراین، نباید متمرکزسازی و یکپارچگی تصمیم‌گیری‌ها در امور مناطق روستایی و عشایری با تأخیر انجام شود.

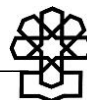
از طرفی، درست است که سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایر، از ادغام واحدهای تابعه مرتبط وزارت جهاد کشاورزی با محوریت سازمان امور عشایری تشکیل خواهد شد، ولی منطقی نیست صرفاً از بودجه‌های جاری این دستگاه‌ها برای تشکیل سازمان مذکور استفاده شود. چراکه هر کدام از این دستگاه‌ها در حال حاضر وظایف و مأموریت‌هایی بر عهده دارند و انتقال اعتبارات مربوطه به امر تشکیل سازمان یادشده قطعاً منجر به اختلال در اجرای تعهدات دستگاه‌های مربوطه در قبال ذینفعان می‌شود و نارضایتی مردم را به دنبال خواهد داشت. همچنین برای تحقق اهدافی که قانونگذار برای تشکیل این سازمان متصور شده است به‌ویژه بسترسازی جهت شکوفایی و پیشرفت عدالت‌محور و متوازن روستاها، جهت‌گیری جدید و پوست‌اندازی در ساختار، اهداف، وظایف و توانمندسازی نیروی انسانی مربوطه ضرورت دارد. به‌طور نمونه یکی از ضعف‌های جدی اغلب ساختارهای موجود در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، نبود نظام پایش و ارزشیابی مناسب است. نظامی که به‌طور واقعی زمینه‌ساز برنامه‌ریزی غیرمتمرکز و مشارکتی باشد. در برخی از کشورها از جمله کانادا برای این موضوع مقوله «لنز روستایی» را پیش‌بینی کرده‌اند که اقدامات و برنامه‌های دستگاه‌ها برای روستاها را قبل و بعد از اجرا از دید جامعه روستایی مورد ارزیابی قرار می‌دهد. به‌عبارتی نیاز است یک دیده‌بان ملی روستایی در بدنه سازمانی که می‌خواهد تأسیس شود، شکل گیرد تا کارایی و اثربخشی برنامه‌ها و اعتبارات بهبود پیدا کند. برای این موضوع قطعاً اعتباراتی لازم است که باید در بودجه سال ۱۴۰۴ پیش‌بینی شود.

مضاف بر این، در صورت تشکیل سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری، نیاز است علاوه بر نیروی انسانی دستگاه‌های ادغام‌شده، افرادی متخصص و صاحب دانش و تجربه جدیدی به بدنه سازمان اضافه شود تا برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها تخصصی‌تر صورت گیرد. البته این موضوع باید با رعایت بند «الف» ماده (۱۰۵) قانون

برنامه هفتم پیشرفت مبنی بر چابک‌سازی، منطقی‌سازی و متناسب‌سازی اندازه دولت و الزام سالانه کاهش واحدهای سازمانی حداقل به میزان پنج درصد (۵٪) باشد. با وجود این به اعتباراتی نیاز است که باید در بودجه سال آتی مدنظر قرار گیرد.

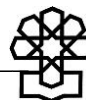
جدول ۸. میزان عملیاتی شدن تکالیف برنامه هفتم پیشرفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور [۳] و [۸]

ردیف	جزء	بند	ماده	موضوع تکلیف	دستگاه متولی	وضعیت اجرایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور	وضعیت کلی
	-	-	۶	توسعه کسب‌وکارهای خرد خانگی (تا دو نفر شاغل)، کارگاه‌های خرد (تا هفت نفر شاغل) و کارگاه‌های کوچک (تا بیست نفر شاغل) با اولویت استقرار در مناطق محروم و روستایی از سال اول برنامه	سازمان برنامه و بودجه و وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی	به‌طور مشخص طرحی با این عنوان برای مناطق روستایی و عشایری یافت نشد. ولی در تبصره «۱۵» اعتباراتی برای توسعه مشاغل خانگی و کارگاهی پیش‌بینی شده است.	فاقد اعتبار مشخص
	-	ت	۶	تدوین برنامه توسعه کسب‌وکارهای خرد روستایی با هدف کارآمدسازی ظرفیت‌ها و توانمندسازی زنان روستایی و عشایر	وزارت جهاد کشاورزی	به‌طور مشخص طرحی با این عنوان یافت نشد.	فاقد اعتبار مشخص
	۲	ب	۱۴	گازرسانی به شهرها و روستاهای باقی‌مانده کشور	شرکت‌های تابعه ذی‌ربط وزارت نفت	در ردیف (۲-۲) تبصره «۳» بخش اول قانون بودجه سال ۱۴۰۴، اعتباری بالغ بر مبلغ سی هزار میلیارد (۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال برای گازرسانی به شهرها و روستاهای فاقد شبکه گاز، پیش‌بینی شده است.	دارای اعتبار؛ ولی سهم روستاها مشخص نیست.
	-	الف	۲۸	تأدیه بدهی حسابرسی شده دولت به صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	در جدول شماره (۸) با عنوان «برآورد اعتبارات تملک دارایی‌های مالی» از پیوست ماده واحده و جداول کلان، در قالب ردیفی تحت عنوان «تأدیه بدهی حسابرسی شده دولت به سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر» با شماره طبقه‌بندی «۳-۱۰۴۰۰»، اعتباری بالغ بر ۲,۰۰۰,۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است.	دارای اعتبار؛ ولی سهم صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر مشخص نیست.
	۳	ر	۲۸	متناسب‌سازی پرداختی مستمری بازنشستگی صندوق بیمه اجتماعی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	در جدول شماره (۹) با عنوان «برآورد اعتبارات ردیف‌های متفرقه» از پیوست ماده واحده و جداول کلان، در قالب ردیفی تحت عنوان	دارای اعتبار؛ ولی سهم صندوق بیمه اجتماعی

ردیف	جزء	بند	ماده	موضوع تکلیف	دستگاه متولی	وضعیت اجرای در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور	وضعیت کلی
				کشاورزان، روستائیان و عشایر براساس محاسبات بیمه‌ای		«متناسب سازی حقوق بازنشستگان با شماره طبقه‌بندی «۵۱-۵۵۰۰۰۰»، اعتباری بالغ بر ۱,۸۵۰,۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. همچنین در جزء «۳» بند (ت) تبصره «۱۲» بخش اول قانون بودجه سال آتی، در راستای متناسب سازی از بازنشستگان، حداقل حکم حقوق بازنشستگان و وظیفه‌بگیران مشمول صندوق بازنشستگی کشوری و سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح و سایر صندوق‌های وابسته به دستگاههای اجرائی، به میزان (۱۱۷,۰۰۰,۰۰۰) ریال تعیین می‌شود.	کشاورزان، روستائیان و عشایر مشخص نیست.
۲	۳	الف	۳۹	تأمین و نصب ابزار اندازه‌گیری دارای استاندارد معتبر برای مشترکین جدید شهری و روستایی	وزارت نیرو	به‌طور مشخص طرحی با این عنوان یافت نشد. این در حالی است که در بند «الف» ماده (۳۹) تصریح شده است که «منابع مالی هزینه‌های نصب و تأمین ابزارهای اندازه‌گیری هوشمند برای مشترکین شهری و روستایی در حد الگوی مصرف و پایین‌تر در بودجه سنواتی لحاظ می‌گردد».	فاقد اعتبار
۳	-	ب	۴۱	مدیریت صحیح پسماندهای شهری و روستایی برای جلوگیری از نشت و نفوذ پسماند و شیرابه پسماندها به منابع آب و خاک در شهرها و روستاها	وزارت کشور با هماهنگی شهرداری‌ها و دهیاری‌ها	اگرچه در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، طرح‌ها و اعتباراتی برای مدیریت پسماندها پیش‌بینی شده است؛ ولی مشخصاً ردیف و یا طرحی برای مدیریت پسماندهای روستایی پیش‌بینی نشده است.	فاقد اعتبار مشخص
۴	۵	الف	۴۸	توسعه روستاهای ساحلی با رعایت اصول آمایش و توسعه پس‌کرانه	سازمان برنامه و بودجه با همکاری وزارتخانه‌های ذی‌ربط	ردیف یا طرحی با عنوان توسعه روستاهای ساحلی مشاهده نشد.	فاقد اعتبار
۵	۱			تبدیل سازمان امور عشایر ایران به سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری	وزارت جهاد کشاورزی	با وجود اینکه اجرای این تکلیف در سرنوشت روستاها و مناطق عشایری تأثیر قابل توجهی می‌تواند داشته باشد، ولی اعتباری برای آن پیش‌بینی نشده است.	فاقد اعتبار
۶	تبصره	الف	۵۱	بازنگری در طرح‌های هادی و بهسازی روستاها	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	در پیوست یک طرحی تحت عنوان «تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی» آورده شده است. ولی اولاً در طرح موصوف، از بازنگری طرح‌های هادی روستایی اسمی به میان نیامده است. ثانیاً	فاقد اعتبار مشخص

ردیف	جزء	بند	ماده	موضوع تکلیف	دستگاه متولی	وضعیت اجرایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور	وضعیت کلی
						<p>اگر قرار باشد در قالب تهیه طرح‌های هادی، بازنگری‌ها نیز انجام شود، باید گفت میزان اعتبار اختصاص یافته برای تهیه طرح‌های هادی شفاف نشده است.</p> <p>ضمن اینکه اختصاص اعتبار به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به منظور تهیه طرح‌های مطالعاتی منظومه‌های روستایی در حالی است که در برنامه هفتم پیشرفت مقرر شده است برای تدبیر امور روستاها سازمان مستقل و تخصصی تحت عنوان «سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری» با ادغام دستگاه‌های مرتبط ذیل وزارت جهاد کشاورزی تشکیل شود.</p> <p>ضمناً اعتباراتی برای بهسازی مسکن روستایی و ایمن‌سازی روستاهای در معرض خطر پیش‌بینی شده است.</p>	
۷		ت		بارگزاری تمامی اطلاعات مکانی محدوده روستاها تا پایان سال سوم برنامه		<p>با توجه به اینکه بیش از ۵۰ درصد نقشه‌های محدوده روستاهای بالای بیست خانوار رقومی هستند و فقط باید در سامانه پنجره واحد مدیریت زمین بارگزاری شوند که این امر هزینه‌ای ندارد. ولی محدوده حدود ۵۰ درصد روستاها، فاقد نقشه رقومی است و حالتی تصویرمانند دارد و بیشتر با نرم‌افزارهای مانند اتوکد تهیه شده است. از این رو برای تبدیل تصاویر به نقشه‌های رقومی به اعتباراتی نیاز است که در لایحه مشخصاً برای این امر طرحی مشاهده نشد.</p>	فاقد اعتبار
۸		ث		<p>بهسازی و نوسازی سالانه حداقل دوپست هزار واحد مسکونی روستایی با پرداخت تسهیلات ارزان قیمت و با کارمزد پنج درصد (۵٪) و تأمین مابه‌التفاوت سود تسهیلات برای دوران مشارکت مدنی و فروش اقساطی از محل صندوق ملی مسکن</p>	وزارت راه و شهرسازی با همکاری بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	<p>در قالب طرح «جامع بهسازی مسکن روستایی» در پیوست یک، اعتباری برای این منظور لحاظ شده است.</p>	دارای اعتبار

ردیف	جزء	بند	ماده	موضوع تکلیف	دستگاه متولی	وضعیت اجرای در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور	وضعیت کلی
۹		الف	۶۵	فراهم‌سازی دسترسی پرسرعت ۱۰۰ درصد روستاهای بالای بیست خانوار	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	در این خصوص در قالب «طرح ایجاد و توسعه متوازن منطقه‌ای خدمات بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات» اعتباراتی برای امکان دسترسی پرسرعت به روستاها (۹۰ درصد) در نظر گرفته شده است.	دارای اعتبار
۱۰	جدول شماره (۱۶)		۷۴	تا پایان برنامه هر روستا و محله یک امام جماعت	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	مشخصاً ردیف و یا طرحی برای این تکلیف پیش‌بینی نشده است.	فاقد اعتبار
۱۱		پ	۹۰	توسعه مدارس روستا مرکزی، عشایری ... و آموزش از راه دور با اولویت تأمین هزینه‌های وسیله ایاب و ذهاب دانش‌آموزان روستایی، عشایری و استثنائی	وزارت آموزش و پرورش	در پیوست یک، اعتباری در قالب «طرح تجهیز مدارس ابتدایی عشایری» پیش‌بینی شده است ولی طرحی در راستای توسعه مدارس روستا مرکزی و تأمین هزینه‌های ایاب و ذهاب دانش‌آموزان مورد نظر، یافت نشد.	فاقد اعتبار شفاف
۱۲	۵	ث	۱۰۲	توسعه و مشارکت سازمان بسیج سازندگی در کمک به امر محرومیت‌زدایی، اقتصاد مقاومتی، اشتغال و سازندگی مناطق محروم و روستاهای کشور	سازمان بسیج مستضعفین	اعتباراتی در حوزه محرومیت‌زدایی پیش‌بینی شده است.	فاقد اعتبار شفاف

۴. جمع‌بندی

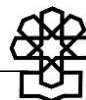
بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری نشان داد، کماکان و مطابق با بودجه‌های سنوات گذشته، بخشی از اعتبارات در نظر گرفته برای مناطق روستایی و عشایری از شفافیت کافی برخوردار نیست و در عنوان برخی از طرح‌ها واژگان روستایی و شهری در کنار هم آورده شده است بدون اینکه حتی الامکان سهم هر کدام به‌طور دقیق مشخص باشد. این موضوع علاوه بر اینکه سبب شده اعتبارات اینگونه طرح‌ها در ارزیابی بودجه پیشرفت روستایی و عشایری در گزارش حاضر از محاسبات خارج شود، قطعاً دست مجلس شورای اسلامی و سایر نهادهای نظارتی برای ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها و میزان تحقق اهداف را می‌بندد و در نتیجه امکان انحراف منابع و مصارف و اجحاف در حق جامعه روستایی و عشایری را فراهم می‌سازد.

به‌طور کلی بررسی پیوست‌های (اعم از پیوست یک، سه، جدول تکمیلی و جداول کلان) لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که حدود ۳۷ طرح مشخصاً اعتباراتی در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری داشته‌اند و مجموع

اعتبارات آنها (با احتساب بودجه شرکت‌های دولتی) به ۴۵.۲۳۰ میلیارد تومان می‌رسد. این در حالی است که در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ مجموع اعتبارات قابل احصا از ۴۰ طرح مربوطه حدود ۳۳.۴۳۸ میلیارد تومان است و این بدین معنی است که اعتبارات پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به میزان ۳۵/۲۶ درصد رشد داشته است. باین‌حال، بررسی سهم اعتبارات پیشرفت روستایی و عشایری از کل مصارف بودجه عمومی دولت، نشان می‌دهد کمتر از ۰/۹ درصد بودجه عمومی کشور به مناطق روستایی و عشایری اختصاص یافته است. این سهم در قانون بودجه سال ۱۴۰۳، حدود ۱/۲۸ درصد بوده است که کاهش حدوداً ۳۰ درصدی را نشان می‌دهد. این سهم در برابر سهم حدوداً ۲۳ درصدی جمعیت روستایی و عشایری از جمعیت کل کشور منطقی و عادلانه به نظر نمی‌رسد. به‌ویژه اینکه براساس جدول شماره (۶) ماده (۳۰) برنامه هفتم پیشرفت، مقرر شده است تا پایان برنامه هفتم، نسبت هزینه دهک دهم به دهک اول در بخش روستایی به ۹/۳ و همچنین فقر مطلق به صفر برسد.

نکته مهم دیگر در ارتباط با اعتبارات امور روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور این است که فقط ۳/۳۸ درصد اعتبارات به امر اشتغال و اقتصاد روستایی و عشایری اختصاص پیدا کرده و امور اجتماعی با حدود ۷۰ درصد و امور فیزیکی - کالبدی با حدود ۲۴ درصد، بیشترین میزان اعتبار را به خود اختصاص داده‌اند. موضوعی که کمابیش در اغلب بودجه‌های سنواتی مصداق دارد. علاوه‌براین، اعتباراتی که برای توسعه اشتغال پیش‌بینی می‌شود بیشتر رویکرد تسهیلات‌محوری دارد. به‌نظر می‌رسد اعتقاد بر این است که با اعطای تسهیلات ارزان‌قیمت به متقاضیان و فعالان کسب‌وکار در روستاها و مناطق عشایری، می‌توان تحول شگرفی در اشتغال و کارآفرینی مناطق مذکور ایجاد کرد. در حالی که حلقه مفقوده اشتغال دانش‌بنیان و مولد در کشور خاصه مناطق روستایی و عشایری، فقدان مراکز مجرب، متخصص و متعهد برای هدایت و حمایت جوانان، کارآفرینان، صاحبان ایده و سرمایه‌گذاران برای راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکار دانش‌بنیان و پایدار است. خیلی از روستائیان و جامعه عشایری کشور علاوه‌بر نداشتن منابع مالی مورد نیاز، به‌دلیل مشکلاتی مانند آگاهی ناکافی از اصول سرمایه‌گذاری و مدیریت کسب‌وکار، ناآشنایی به روش‌های بازاریابی یا دسترسی محدود به بازارها، نتوانسته‌اند ظرفیت‌های اقتصادی محلی را شکوفا سازند. شایان ذکر است که قانونگذار این خلأ را به‌خوبی شناسایی و سعی کرده در ماده (۶) و بند «ث» ماده (۱۰۲۹) برنامه هفتم پیشرفت، خلأ یاد شده را مرتفع کند. بدین‌صورت که در بند «الف» ماده (۶) به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تکلیف شده است که با همکاری دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات، نهادها و شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات توسعه کسب‌وکار، برای ایجاد یا توسعه کسب‌وکارهای خرد خانگی و کارگاه‌های خرد و کوچک اقدام نماید. همچنین در جزءهای «۴» و «۵» بند «ث» ماده (۱۰۲) به استفاده از ظرفیت سازمان بسیج مستضعفین و بسیج اقشار و متخصصین به‌ویژه سازمان بسیج سازندگی و مراکز رشد و شرکت‌های دانش‌بنیان برای کمک به دولت در امر محرومیت‌زدایی، اقتصاد مقاومتی، اشتغال و سازندگی مناطق محروم و روستاهای کشور استفاده شود.

بنابراین وقتی صحبت از برنامه‌ریزی برای پیشرفت اقتصادی روستاها و مناطق عشایری می‌شود، منظور این است که در قالب یک برنامه، طرح‌هایی برای توانمندسازی جوانان در راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکار، شناسایی ظرفیت‌ها و

مزیت‌های بالقوه و بالفعل اقتصادی، تأمین مالی مناسب و مکفی، تقویت زنجیره‌ها و مواردی از این دست که گلوگاه‌های اصلی در شکوفایی اقتصاد دانش‌بنیان مناطق روستایی و عشایری هستند، تعبیه شود. البته با توجه به شرایط و محدودیت‌های مناطق روستایی و عشایری، صرف پیش‌بینی این طرح‌ها نمی‌تواند تحول عظیمی در اقتصاد روستاها ایجاد کند؛ بلکه نیاز به مراکز غیردولتی متشکل از جوانان و دانش‌آموختگان صاحب صلاحیت، دغدغه‌مند، علاقه‌مند و آشنا به علوم و فنون فضای کسب‌وکار و بعضاً ابزارهای تأمین مالی مناسب، در سطح محلی است که ضمن بهره‌مندی از مزایای مراکز رشد و شتاب‌دهنده‌های کسب‌وکار، به مانند رویکرد نهاد جهاد سازندگی، از ظرفیت عظیم انگیزه‌های الهی در شکل دادن به جهش تولید و اشتغال در مناطق مذکور بهره‌گیرند و جوانان، کارآفرینان، صاحبان ایده و سرمایه‌گذاران را به سمت ایجاد کسب‌وکارها و معیشت پایدار هدایت و حمایت کنند. چه بسا با راه‌اندازی چنین مراکزی که می‌توان عنوان «مراکز جهاد اقتصادی روستایی و عشایری» را بر آنها نهاد، بخشی از دغدغه نظام حکمرانی برای رفع معضلات حادی مانند بیکاری و فقر مرتفع شود و مسیر تحقق جهش تولید با مشارکت مردمی هموار شود. البته ضرورت دارد دولت در تأمین هزینه‌های استقرار مراکز مذکور که تعهداتی را بپذیرد.

عدم پیش‌بینی ردیف اعتباری مشخص برای برخی از تکالیف برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت به‌ویژه «ادغام سازمان امور عشایری ایران با واحدهای تابعه مربوط در وزارت جهاد کشاورزی و تشکیل سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری» [بند «الف» ماده (۵۱)] ضعف دیگر لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور است که نشان می‌دهد حداقل در حوزه مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری، بودجه سال آتی تناسب کافی با تکالیف و اهداف برنامه پنج‌ساله هفتم ندارد. این در حالی است که برای معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم اعتباراتی پیش‌بینی شده است تا در خصوص توسعه اقتصاد و زیربنای روستایی هزینه کرد. علاوه بر اینکه عنوان طرح خیلی کلی و مبهم است و مشخص نیست اعتبار مورد نظر دقیقاً در چه اموری و براساس چه اولویت‌گذاری هزینه خواهد شد، نکته‌ای که حائز اهمیت است این است که پیش‌بینی اعتبار برای معاونت موصوف به مفهوم تشدید موازی‌کاری و پراکنده‌کاری‌ها در حوزه تدبیر امور مناطق روستایی است. درحالی‌که مهم‌ترین هدف قانونگذار در صدر ماده (۵۱) قانون برنامه هفتم، رفع موازی‌کاری‌ها و ایجاد تمرکز در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در پیشرفت و آبادانی روستاها تعیین شده است. لذا تعیین معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم برای اجرای طرح یا برنامه توسعه اقتصادی و زیربنایی روستایی با جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت تعارض دارد که این امر به دلیل مغایرت با قانون برنامه، براساس بند «الف» ماده (۱۳) قانون برنامه هفتم، ممنوع است و طبق ماده (۱۸۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، نیاز به تصویب دوسوم نمایندگان دارد.

بنابراین به‌طور کلی می‌توان گفت عناوین طرح‌ها و میزان اعتبارات قابل احصای مدیریت و پیشرفت روستایی و عشایری در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، رافع چالش‌ها و اولویت‌های مناطق مذکور نخواهد بود. همچنین به‌نظر نمی‌رسد با چنین بودجه‌ریزی برای مناطق روستایی و عشایری اهداف پیش‌بینی شده در برنامه هفتم به‌طور کامل و مناسب محقق شود.

۵. پیشنهادها

با توجه به محدودیت‌هایی که برای ایجاد تغییرات در جداول بودجه وجود دارد، به‌ویژه اینکه نمی‌توان در سرجمع بودجه تغییرات زیادی به‌وجود آورد، پیشنهادهای زیر برای اصلاح برخی طرح‌ها قابل طرح است:

۱. در جدول شماره (۴) از پیوست یک، عنوان طرح «تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی» با شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۲۰۱۷۰۰۱» به طرح «بازنگری و اجرای طرح‌های هادی روستایی» تغییر پیدا کند؛ در صورت عدم حذف عبارت «منظومه‌های روستایی» از عنوان طرح، ضرورت دارد در ستون عنوان دستگاه متولی، عبارت «با همکاری مشترک بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و وزارت جهاد کشاورزی» درج شود.

۲. در جدول شماره (۹) از پیوست ماده‌واحد و جداول کلان، ردیفی تحت عنوان «کمک به راه‌اندازی مراکز رشد و کارآفرینی روستایی (هر استان یک مرکز) موضوع بند «الف» ماده (۶) و جزء «۴» بند «ث» ماده (۱۰۲) قانون برنامه هفتم» ایجاد و ۱۰ درصد از اعتبارات مربوط به ردیف «کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۷-۵۵۰۰۰۰» و حداقل ۲۰ درصد از اعتبارات مربوط به طرح «مشارکت در پیشرفت و عمران و آبادانی کشور» سازمان بسیج سازندگی با شماره طبقه‌بندی (۱۲۲-۲۴۵)، به این ردیف جدید اختصاص یابد؛

۳. ذیل اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی ردیفی تحت عنوان «تشکیل سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری موضوع جزء «۱» بند «الف» ماده (۵۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت» ایجاد و ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات هزینه‌ای ردیف وزارت جهاد کشاورزی با شماره طبقه‌بندی «۱۵۱۰۰۰» از جدول شماره ۷-ب پیوست جداول کلان به این ردیف جدید اختصاص یابد؛

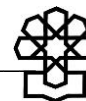
۴. در پیوست جدول تکمیلی ذیل اعتبارات «موسسه آموزش و ترویج جهاد کشاورزی» با شماره طبقه‌بندی «۱۴۹۵۱۶» ردیف جدیدی تحت عنوان «تدوین برنامه کارآمدسازی ظرفیت‌ها و توانمندسازی زنان روستایی و عشایری با هدف توسعه کسب‌وکارهای خرد روستایی» ایجاد و ۱۰ درصد از اعتبارات مؤسسه به این ردیف اختصاص پیدا کند؛

۵. در جدول شماره (۱۲) که به جزئیات برنامه هم‌افزایی و ارتقای فعالیت‌ها و تولیدات فرهنگی از محل یک درصد از هزینه‌های شرکت‌های دولتی موضوع بند «ث» تبصره «۸» قانون بودجه سال ۱۴۰۴ پرداخته است، ذیل «برنامه اجرایی ۲: گفتمان‌سازی، تبیین و تبلیغ معارف دینی» ردیفی با عنوان «ترویج و توسعه فعالیت‌های فرهنگی و قرآن‌آموزی در روستاها با اولویت روستاها و مناطق عشایری مرزی» ایجاد و ده درصد از اعتبارات مربوط به طرح «۲- اجرای اسناد راهبردی توسعه فرهنگ قرآنی» به طرح جدید اختصاص پیدا کند؛

۶. در جدول شماره (۹) از پیوست ماده‌واحد و جداول کلان، ردیفی تحت عنوان «کمک به توسعه فرش دست‌باف روستایی ایران» ایجاد و ۵ درصد (۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای وزارت صنعت، معدن و تجارت به این ردیف اختصاص یابد؛

۷. در جدول شماره (۴) از پیوست یک، عنوان طرح «کمک‌های فنی و اعتباری به صنایع کوچک و متوسط» با شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۴۰۱۲۰۲۷» به عبارت «کمک‌های فنی و اعتباری به صنایع خرد، کوچک و متوسط با اولویت

مناطق روستایی و محروم» تغییر پیدا کند.

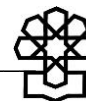
۶. پیوست‌ها

جدول ۱ پیوست. اعتبارات دستگاه‌های تابعه (پیوست جدول تکمیلی) و دستگاه‌های مستقل ذیل دستگاه سیاستگذار (پیوست جداول کلان - جدول شماره ۷-ب) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۳] و [۴]

(میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان طرح	عنوان دستگاه اصلی / اجرایی (کد دستگاه)	هزینه‌های				تملک دارایی سرمایه‌ای				درصد تغییر	
			برآورد ۱۴۰۴		عملکرد ۱۴۰۲	مصوب ۱۴۰۳	برآورد ۱۴۰۴		مجموع			
			عمومی جدول ۷	مفرقه جدول ۷			مجموع	عمومی جدول ۷		مفرقه جدول ۷		
پیوست جداول کلان / جدول شماره (۷-ب). اعتبارات دستگاه‌های مستقل ذیل دستگاه سیاستگذار												
۱۰	محرومیت‌زدایی مناطق محروم روستایی- طرح شهید شهرکی	ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران (۱۱۱۲۴۲)	۷۴۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۶۵۰,۰۰۰	-	-	-	-	-	۱,۶۵۰,۰۰۰	۱۰
پیوست جدول تکمیلی - اعتبارات دستگاه‌های تابعه برحسب برنامه ۱۴۰۴												
۰۵۳۷ ۱۱۷	توسعه حمایت روستایی	معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور (دبیرخانه شورای عالی جهاد سازندگی)	۰	۰	۵۰۰,۰۰۰	-	-	-	-	-	۵۰۰,۰۰۰	---

جدول ۲ پیوست. اعتبارات ردیف‌های متفرقه منتقل شده به جدول شماره (۷-ب) دستگاه‌های اجرایی (پیوست جداول کلان - جدول شماره ۷-۱)
در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۳] و [۴]

(میلیون ریال)

درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴			مصوب ۱۴۰۳			موضوع	عنوان دستگاه	کد دستگاه	شماره طبقه‌بندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴	شماره قانون بودجه سال ۱۴۰۳
	جمع کل	تملك دارایی سرمایه‌ای	هزینه‌ای	جمع کل	تملك دارایی سرمایه‌ای	هزینه‌ای					
اعتبارات متمرکز درآمد - هزینه: «شماره طبقه‌بندی: ۷۳۰۰۰۰»											
۶۲/۷۸	۵۱,۶۰۲,۷۳۷	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۳۳,۶۰۲,۷۳۷	۳۱,۷۰۰,۰۰۰	۱۱,۷۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	اجرای ماده (۷) قانون درآمد پایدار و هزینه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موضوع سهم ۱ درصد درآمدهای مالیاتی مستقیم	سازمان امور شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور	۱۰۵۶۰۰	۷۳۰۰۰۰-۱۴	۷۳۰۰۰۰-۱۶
۱۱۶/۶۷	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۰	۶,۰۰۰,۰۰۰	۶,۰۰۰,۰۰۰	۰	توسعه عدالت آموزشی، نوسازی و مقاوم‌سازی و خرید تجهیزات برای مدارس روستایی از محل وصول مالیات بنگاه‌های اقتصادی زیرمجموعه نیروهای مسلح و ستاد اجرایی فرمان امام (ره) (ماده (۷۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)	سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور	۱۲۷۶۰۰	۷۳۰۰۰۰-۴۶	۷۳۰۰۰۰-۷۰
۱۰۰/۰۰	۰	۰	۰	۸,۳۰۰,۰۰۰	۰	۸,۳۰۰,۰۰۰	بخشی از اعتبارات موضوع ماده (۳۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲): ۶. کمک به هزینه‌های انتقال بیماران فوریتی به مراکز درمانی با اولویت مناطق روستایی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۲۹۰۰۰	۷۳۰۰۰۰-۵۶	۷۳۰۰۰۰-۷۳

۱. این طرح در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به «کمک به هزینه‌های انتقال بیماران فوریتی اورژانس هوایی به مراکز درمانی به مبلغ پانزده هزار و میلیارد ریال» تغییر نام یافته است. با توجه به اینکه عبارت «با اولویت مناطق روستایی و عشایری» از عنوان این طرح حذف شده، اعتبار مورد نیاز در سرجمع اعتبارات بودجه توسعه روستایی و عشایری محاسبه نشده است.

درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴			مصوب ۱۴۰۳			موضوع	عنوان دستگاه	کد دستگاه	شماره طبقه‌بندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴	شماره قانون بودجه سال ۱۴۰۳
	جمع کل	تملك دارایی سرمایه‌ای	هزینه‌ای	جمع کل	تملك دارایی سرمایه‌ای	هزینه‌ای					
							وعشایری به مبلغ هشت هزار و سیصد میلیارد (۸/۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال				
-۱۰۰/۰۰	.	.	.	۹,۶۰۰,۰۰۰	۹,۶۰۰,۰۰۰	.	توسعه متوازن زیرساخت خدمات شبکه ملی اطلاعات در مناطق محروم، روستایی و کمتر توسعه یافته و شهرهای زیر ۱۰ هزار نفر	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۱۴۹۰۰۰	<u>حذف شده</u>	-۱۱۱ ۷۳۰۰۰۰
-۱۰۰/۰۰	.	.	.	۲,۵۰۰,۰۰۰	۲,۵۰۰,۰۰۰	.	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - توسعه کسب و کارهای خرید و فروش اینترنتی در نقاط روستایی توسط شرکت پست جمهوری اسلامی ایران	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۱۴۹۰۰۰	<u>حذف شده</u>	-۱۱۶ ۷۳۰۰۰۰
اعتبارات ردیف‌های موردی (موقت): «شماره طبقه‌بندی: ۷۵۰۰۰۰»											
-۱۰۰/۰۰	.	.	.	۵۲,۰۰۰	.	۵۲,۰۰۰	کمک به اقتصاد روستا از طریق توسعه زیربنای روستایی و کمک‌های فنی و اعتباری به توسعه اشتغال روستایی و مشارکت با خیرین و بنگاه‌های اقتصادی از محل مسئولیت‌های اجتماعی	نهاد ریاست جمهوری - معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور (دبیرخانه شورای عالی جهاد سازندگی)	۱۰۱۰۰۰	<u>حذف شده</u>	۷۵۰۰۰۰-۱
-۱۰۰/۰۰	.	.	.	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	.	طرح‌های آبرسانی عشایری	سازمان امور عشایر ایران	۱۴۹۶۰۰	<u>حذف شده</u>	۷۵۰۰۰۰-۸۶
-۱۰۰/۰۰	.	.	.	۴,۴۵۵,۰۰۰	۴,۴۵۵,۰۰۰	.	آبرسانی و بهسازی راه عشایری، احیای	وزارت جهاد	۱۵۱۰۰۰	<u>حذف شده</u>	۷۵۰۰۰۰-۸۹

درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴			مصوب ۱۴۰۳			موضوع	عنوان دستگاه	کد دستگاه	شماره طبقه‌بندی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴	شماره قانون بودجه سال ۱۴۰۳
	جمع کل	تملك دارایی سرمایه‌ای	هزینه‌ای	جمع کل	تملك دارایی سرمایه‌ای	هزینه‌ای					
							قنوت (البته اعتبار قنوت از مجموع اعتبار کسر شده است)	کشاورزی			
-۱۰۰/۰۰		۰	۰	۴۹۵,۰۰۰	۴۹۵,۰۰۰	۰	آبرسانی و بهسازی راه عشایری، احیای قنوت (البته اعتبار قنوت از مجموع اعتبار کسر شده است)	سازمان امور عشایر ایران	۱۴۹۶۰۰	حذف شده	۷۵۰۰۰۰-۹۰
-۲/۲۷	۶۴,۶۰۲,۷۳۷	۳۱,۰۰۰,۰۰۰	۳۳,۶۰۲,۷۳۷	۶۶,۱۰۲,۰۰۰	۳۷,۱۵۰,۰۰۰	۲۸,۹۵۲,۰۰۰	مجموع				

جدول ۳ پیوست. اعتبارات طرح‌های تملك دارایی سرمایه‌ای (پیوست یک) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ [۳] و [۴]

(میلیون ریال)

درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴			مصوب ۱۴۰۳	عملکرد سال ۱۴۰۲	دستگاه مجری	اهداف کمی	طرح‌ها	کد طبقه‌بندی	ردیف
	مجموع	عمومی	متفرقه درآمد-هزینه							
۱۶/۴۸	۱۰,۵۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۹,۰۱۴,۴۸۷	۱۵,۰۰۰	وزارت فناوری، اطلاعات و ارتباطات	۱. امکان دسترسی پرسرعت به روستاها (۹۰ درصد)، ۲. ایجاد و توسعه (۳۱) ساختمان فنی) ۳. تأمین زیرساخت چهار خدمت الکترونیکی اصلی دولت در روستاهای بالای ۲۰ خانوار (۸۰ درصد)	طرح ایجاد و توسعه متوازن منطقه‌ای خدمات بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات	۱۳۰۲۰۳۵۰۰۷ ۱۳۰۲۰۰۲۰۱۰	۱

درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴			مصوب ۱۴۰۳	عملکرد سال ۱۴۰۲	دستگاه مجری	اهداف کمی	طرح‌ها	کد طبقه‌بندی	ردیف
	مجموع	عمومی	متفرقه در آمد-هزینه							
۲۱/۸۱	۱۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	۰	۸۲,۰۹۵	۳۰,۰۰۰	سازمان امور عشایر ایران	تأمین تجهیزات، ماشین‌آلات و تعمیرات اساسی	تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات - سازمان امور عشایر ایران	۱۳۰۶۰۶۸۰۰۱	۲
۱۳/۷۴	۴,۸۵۰,۰۰۰	۴,۸۵۰,۰۰۰	۰	۴,۲۶۴,۰۶۸	۸۰۰,۰۰۰	سازمان امور عشایر ایران	۱. سامان‌دهی و اسکان عشایر (۷۲۰۰ خانوار) ۲. مطالعات توسعه‌ای و طراحی (یک پروژه)	عملیات اجرایی سامان‌دهی عشایر	۱۳۰۶۰۶۸۰۰۲	۳
-	۱۰	۱۰	-	۱۰	۱	شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران	انتقال آب (۶ میلیون متر مکعب)	انتقال آب به منطقه تاسوکی و عشایر حاشیه هامون	۱۳۰۷۰۰۳۰۱۳	۴
۵۳/۵۲	۲,۴۰۰,۰۰۰	۲,۴۰۰,۰۰۰	-	۱,۵۶۳,۳۵۱	۵۳۶,۰۰۰		تأمین آب شرب (۵/۴ میلیون متر مکعب)	انتقال آب از سد دیورش به ۵ شهر و ۲۸ روستا (۷۵ درصد از محل منابع عمومی دولت و ۲۵ درصد از محل منابع داخلی شرکت آب منطقه‌ای گیلان) «بدون احتساب اعتبارات پنج شهر»	۱۳۰۷۰۰۲۳۰۹	۵
۶۵/۹۶	۳,۵۰۰,۰۰۰	۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۲,۱۰۸,۹۲۹	۲,۸۲۰,۰۰۰	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی استان لرستان	ایجاد فضای درمانی (۵۱۵ تخت)	احداث بیمارستان آموزشی جایگزین عشایر خرم‌آباد	۱۶۰۲۰۰۱۰۱۹	۶
۱۵۸/۸۵	۵۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	۰	۱۹۳,۱۶۳	۱۹۳,۰۰۰	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	دستگاه آمبولانس (۲۰۰۰ دستگاه)	خرید آمبولانس برای مراکز بهداشتی-درمانی روستایی فاقد آمبولانس با اولویت مناطق محروم	۱۶۰۲۰۰۱۲۴۷	۷

درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴			مصوب ۱۴۰۳	عملکرد سال ۱۴۰۲	دستگاه مجری	اهداف کمی	طرح‌ها	کد طبقه‌بندی	ردیف
	مجموع	عمومی	متفرقه در آمد-هزینه							
۰/۱۵	۳,۵۴۹,۹۳۰	۳,۵۴۹,۹۳۰	۰	۳,۵۴۴,۵۳۶	۳,۱۷۰,۰۰۰	شرکت مادر تخصصی مهندسی آب و فاضلاب کشور	افزایش جمعیت تحت پوشش تأسیسات فاضلاب (۱۷۵ روستا)	طرح ایجاد تأسیسات فاضلاب روستاهای دارای اولویت	۱۵۰۳۰۰۲۰۰۸	۸
-۱۳/۷۲	۵۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	۰	۵۷۹,۴۸۸	۳۹۰,۰۰۰		افزایش تعداد روستاهای دارای تأسیسات بهداشتی فاضلاب (۱۰ روستا)	طرح جلوگیری از آلودگی منابع تأمین‌کننده تأمین آب شرب تهران از طریق دفع بهداشتی فاضلاب روستاهای استان تهران	۱۵۰۳۰۰۲۲۱۵	۹
۳/۵۴	۲۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۰	۱۹۳,۱۶۳	۳۰۰,۰۰۰		افزایش تعداد روستاهای دارای تأسیسات بهداشتی فاضلاب (۱۰ روستا)	طرح جلوگیری از آلودگی منابع تأمین‌کننده تأمین آب شرب تهران از طریق دفع بهداشتی فاضلاب روستاهای استان البرز	۱۵۰۳۰۰۲۲۱۸	۱۰
-۰/۸۴	۳۴,۰۰۰,۰۰۰	۳۴,۰۰۰,۰۰۰	۰	۳۴,۲۸۶,۳۸۴	--		۱. آبرسانی (۱۰۰۰ تک روستا) ۲. تکمیل مجتمع (۹۲۴)	طرح آبرسانی به تک‌روستاها و تکمیل مجتمع‌های آبرسانی اولویت‌دار روستایی	۱۵۰۳۰۰۳۰۰۶	۱۱
۱۶/۶۶	۱۲,۵۰۰,۰۰۰	۱۲,۵۰۰,۰۰۰	۰	۱۰,۷۱۴,۴۴۷	۹,۷۰۰,۲۰۸	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	بهسازی محیط روستا و مطالعه سطح بندی	تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی	۱۵۰۲۰۱۷۰۰۱	۱۲
-۵۵/۶۱	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۰	۶,۷۵۸,۷۶۴	۷۶۰,۰۰۰		۱. بهسازی روستاهای هدف گردشگری (۱۸۰ روستا) ۲. بهسازی محیط روستایی (۱۲۰ روستا)	طرح بهسازی بافت باارزش روستایی	۱۵۰۲۰۱۷۰۰۲	۱۳
-۲۹/۸	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱,۴۲۴,۷۶۸	۱,۲۲۱,۰۰۰		ارائه خدمات مدیریت فنی و نظارتی (۳۰۰۰۰۰۰ واحد مسکونی)	طرح جامع بهسازی مسکن روستایی	۱۵۰۲۰۱۷۰۰۳	۱۴

درصد رشد	برآورد ۱۴۰۴			مصوب ۱۴۰۳	عملکرد سال ۱۴۰۲	دستگاه مجری	اهداف کمی	طرح‌ها	کد طبقه‌بندی	ردیف
	مجموع	عمومی	متفرقه درآمد-هزینه							
-۰/۵۸	۲,۸۰۰,۰۰۰	۲,۸۰۰,۰۰۰	۰	۲,۸۱۶,۳۱۳	۲,۶۱۶,۰۰۰		۱. سازه پیش‌ساخته (۵۰۰.۰۰۰ واحد مسکونی) ۲. مطالعه و عملیات ایمن‌سازی روستاهای در معرض خطر (۳۹۲۱ روستا)	ایمن‌سازی ۳۰٪ روستاهای در معرض خطر حوادث (موضوع جزء «۸» بند «الف» ماده (۲۷) قانون برنامه ششم توسعه)	۱۵۰۲۰۱۷۰۰۶	۱۵
۲۸۸/۲۷	۳,۳۷۵,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۲,۳۷۵,۰۰۰	۸۶۹,۲۳۲	۹۰۰,۰۰۰	وزارت ورزش و جوانان	تکمیل فضاهای ورزشی (۶۰.۰۰۰ روستا)	طرح احداث و تجهیز زمین‌های ورزشی روستایی	۱۷۰۲۰۰۱۰۰۳ ۱۷۰۳۰۰۴۰۱۸	۱۶
-۰/۶	۲,۴۰۰,۰۰۰	۱,۲۵۰,۰۰۰	۱,۱۵۰,۰۰۰	۲,۴۱۴,۵۳۴	۳۸۰,۰۰۰	وزارت آموزش و پرورش	تجهیز مدارس عشایری (۳۱ استان)	تجهیز مدارس ابتدایی عشایری	۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱	۱۷
--	۱,۴۴۰,۰۰۰	۷۵۰,۰۰۰	۶۹۰,۰۰۰	--	--		تجهیز مدارس عشایری (۳۱ استان)	تجهیز مدارس متوسطه اول عشایری	-۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱ ۲	۱۸
--	۵۷۶,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰	۲۷۶,۰۰۰	--	--		تجهیز مدارس عشایری (۳۱ استان)	تجهیز مدارس متوسطه دوم نظری عشایری	-۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱ ۳	۱۹
--	۳۸۴,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۱۸۴,۰۰۰	--	--		تجهیز مدارس عشایری (۳۱ استان)	تجهیز مدارس متوسطه دوم فنی و حرفه‌ای و کاردانش عشایری	-۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱ ۴	۲۰
۸/۳۵	۸۷,۵۷۴,۹۴۰	۶۹,۳۹۹,۹۴۰	۱۸,۱۷۵,۰۰۰	۸۰,۸۲۷,۷۳۲	۲۳,۸۳۱,۲۰۸	مجموع				

یادداشت‌های جدول ۵

گروه‌های یازده‌گانه جدول ۲ و نمودار ۳ برآمده از مجموع اعتبارات ردیف‌های جداول مربوطه است که در ادامه اجزای تشکیل‌دهنده هریک از بخش‌های یازده‌گانه تشریح می‌شود.

۱. بخش سلامت و بهداشت شامل اعتبارات ردیف‌های ۱. «خدمات بهداشت روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۰۲-۰۳۳۵» از جدول شماره ۲ پیوست، ۲. «احداث بیمارستان آموزشی جایگزین عشایر خرم‌آباد» به شماره طبقه‌بندی «۱۶۰۲۰۰۱۰۱۹» و ۳. «خرید آمبولانس برای مراکز بهداشتی-درمانی روستایی فاقد آمبولانس با اولویت مناطق محروم» به شماره طبقه‌بندی «۱۶۰۲۰۰۱۲۴۷» از جدول ۱۲ است.

۲. بخش توسعه کالبدی-زیربنایی شامل ردیف‌های ۱. «تهیه و اجرای طرح‌های هادی و مطالعه منظومه‌های روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۲۰۱۷۰۰۱»، ۲. «طرح بهسازی بافت باارزش روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۲۰۱۷۰۰۲»، ۳. «طرح جامع بهسازی مسکن روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۲۰۱۷۰۰۳»، ۴. «ایمن‌سازی ۳۰٪ روستاهای در معرض خطر حوادث (موضوع جزء «۸» بند «الف» ماده (۲۷) قانون برنامه ششم توسعه)» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۲۰۱۷۰۰۶» از جدول ۱۲، ۵. ۵۰ درصد اعتبارات ردیف «کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۷-۵۵۰۰۰۰» از جدول ۵ و ۶. اجرای ماده (۷) قانون درآمد پایدار و هزینه شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موضوع سهم ۱ درصد درآمدهای مالیاتی مستقیم از جدول ۱۱ است.

۳. بخش بیمه اجتماعی فقط شامل اعتبار ردیف «صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر» از جدول شماره ۲ پیوست است.

۴. بخش آب و فاضلاب دربرگیرنده اعتبارات ردیف‌های ۱. «انتقال آب از سد دیورش به ۵ شهر و ۲۸ روستا (صرفاً اعتبار مربوط به آبرسانی به ۲۸ روستا لحاظ شده است)» به شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۷۰۰۲۳۰۹»، ۲. «انتقال آب به منطقه تاسوکی و عشایر حاشیه هامون» به شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۷۰۰۳۰۱۳»، ۳. «ایجاد تأسیسات فاضلاب روستاهای دارای اولویت» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۳۰۰۲۰۰۸»، ۴. «طرح جلوگیری از آلودگی منابع تأمین‌کننده تأمین آب شرب تهران از طریق دفع بهداشتی فاضلاب روستاهای استان تهران» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۳۰۰۲۲۱۵»، ۵. «طرح جلوگیری از آلودگی منابع تأمین‌کننده تأمین آب شرب تهران از طریق دفع بهداشتی فاضلاب روستاهای استان البرز» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۳۰۰۲۲۱۵»، ۶. «طرح آبرسانی به تک‌روستاها و تکمیل مجتمع‌های آبرسانی اولویت‌دار روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۳۰۰۳۰۰۶» از جدول شماره ۱ پیوست، ۷. «جبران زیان عملیات آب و فاضلاب روستایی سراسر کشور» به شماره طبقه‌بندی «۲-۵۲۰۰۰۰» از جدول ۴ و ۸. اعتبارات بند «ت» تبصره «۷» سهم ۳۰ درصد آبرسانی روستایی، عشایری و اصلاح شبکه آبرسانی سیار» به شماره طبقه‌بندی «۵۳-۵۳۰۰۰۰» از جدول شماره ۱ پیوست است. همچنین از پیوست سه، دو طرح از «برنامه توسعه تأسیسات فاضلاب و بازچرخانی آب» تحت عنوان «جمعیت روستایی بهره‌مند از آب آشامیدنی سالم (بالای ۲۰ خانوار)»

- با شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۳۰۰۲۰۰۲» و «اجرای برنامه ایمنی آب در سطح یک مجتمع روستایی (بخش روستایی)» با شماره طبقه‌بندی «۱۵۰۳۰۰۲۰۰۷» از جدول ۴ نیز در سرجمع اعتبارات لحاظ شده است.
۵. بخش آموزش و پرورش شامل مجموع اعتبارات ردیف‌های ۱. «تجهیز مدارس ابتدایی عشایری» به شماره طبقه‌بندی «۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱»، ۲. «تجهیز مدارس متوسطه اول عشایری» به شماره طبقه‌بندی «۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱-۲»، ۳. «تجهیز مدارس متوسطه دوم نظری عشایری» به شماره طبقه‌بندی «۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱-۳»، ۴. «تجهیز مدارس متوسطه دوم توسعه‌یافته و کاردانش عشایری» به شماره طبقه‌بندی «۱۸۰۱۰۰۱۰۰۱-۴» از جدول ۱۲ و ۵. ردیف «وزارت آموزش و پرورش-توسعه عدالت آموزشی، نوسازی و مقاوم‌سازی و خرید تجهیزات برای مدارس روستایی - موضوع وصول مالیات بنگاه‌های اقتصادی زیرمجموعه نیروهای مسلح و ستاد اجرایی فرمان امام (ره)- ماده (۷۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)» به شماره طبقه‌بندی «۷۳۰۰۰۰-۴۶» از جدول ۵ است.
۶. بخش اشتغال و اقتصاد شامل ۱. ۵۰ درصد اعتبارات ردیف «کمک به اقتصاد و توسعه زیربنای روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۵۵۰۰۰۷» از جدول ۵، ۲. اعتبارات طرح «توسعه حمایت روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۱۷-۵۳۷» از جدول شماره ۲ پیوست، ۳. طرح «تسهیلات اشتغال‌زایی در مناطق روستایی و عشایری» به شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۶۰۵۰۰۷» از «برنامه حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش‌های کشاورزی، منابع طبیعی و عشایری» و ۳. طرح «پرداخت تسهیلات اشتغال روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۹۰۰۱۰۰۲» از «برنامه سیاست‌گذاری، راهبری و توسعه تعاونی‌ها» از پیوست سه بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (جدول ۴) است.
۷. بخش سامان‌دهی و خدمات‌رسانی عشایر فقط شامل اعتبار ردیف «عملیات اجرایی سامان‌دهی عشایر» به شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۶۰۶۸۰۰۲»، ۱. اعتبار ردیف «تعمیرات اساسی و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات - سازمان امور عشایر ایران» به شماره طبقه‌بندی «۱۳۰۶۰۶۸۰۰۱» از جدول ۱۲ و ۲. اعتبار ردیف «توسعه زیرساخت‌ها و خدمات‌رسانی به عشایر» به شماره طبقه‌بندی «۱۴۰-۰۷۳» از جدول شماره ۲ پیوست است.
۸. بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات شامل اعتبارات ردیف «طرح ایجاد و توسعه متوازن منطقه‌ای خدمات بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات» به شماره طبقه‌بندی «۷۳۰۱۱۱» از جدول ۱۲ است.
۹. بخش ورزش فقط شامل اعتبار ردیف «طرح احداث و تجهیز زمین‌های ورزشی روستایی» به شماره طبقه‌بندی «۱۷۰۲۰۰۱۰۰۳» از جدول ۱۲ است.
۱۰. بخش فرهنگی - هنری شامل اعتبارات ردیف‌های ۱. «حمایت از فعالیت‌های فرهنگی، هنری و دینی در روستاها و مناطق عشایری» به شماره طبقه‌بندی «۱۷۰۳۰۲۹۰۱۹» و ۲. «طرح امداد فرهنگی، بهبود و ارتقای دسترسی کودکان و نوجوانان مناطق محروم روستایی، عشایری و مرزی به فعالیت‌ها» به شماره طبقه‌بندی «۱۷۰۳۰۲۹۰۲۱» از جدول شماره ۲ پیوست است که مربوط به پیوست سه بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ (جدول ۴) است.
۱۱. بخش محرومیت‌زدایی شامل اعتبار ردیف طرح شهید شهرکی (محرومیت‌زدایی مناطق محروم روستایی) به شماره طبقه‌بندی دستگاه اجرایی ۱۱۱۲۴۲ از جدول شماره ۲ پیوست است.

منابع و مآخذ

- [۱] قانون اصلاح مواد (۱۸۰) و (۱۸۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۴۰۱/۱۰/۱۴.
- [۲] قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶-۱۴۰۰)، مصوب ۱۳۹۶/۰۱/۱۶ با اصلاحات بعدی.
- [۳] لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور - بخش دوم.
- [۴] قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور، مصوب ۱۴۰۳/۰۳/۱۷.
- [۵] «الگوی سطح‌بندی مناطق و مراکز روستایی» و «استانداردها و ضوابط ارائه خدمات روستایی کشور» مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۰۶ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران.
- [۶] شرح خدمات طرح‌های هادی روستایی و منظومه‌های روستایی، مصوب ۱۳۹۴/۰۹/۱۷ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران.
- [۷] اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، مصوب ۱۳۶۶/۰۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی.
- [۸] قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۴۰۳/۰۳/۲۸.

گزیده سیاستی

اعتبارات پیش‌بینی‌شده در بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور رافع چالش‌ها و کمبودهای اولویت‌دار مناطق روستایی و عشایری و تکالیف مربوطه مندرج در برنامه هفتم پیشرفت به‌ویژه بند (الف) ماده (۵۱) مبنی بر تشکیل سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری نیست.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir